Контрольный экземпляр

Массо а мехкий пролетареш, вӀашагӀкхета!

Серло

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

«Свет» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера денз ● ЕРА, 15 ЯНВАРЬ, 1981 ШУ. ● № 7 (6293). ● Мах 2 кепек.

«Автоспецоборудованис» яхача опытно - экспериментальни завода йиълагӀча цеха болхлошна шерра социалистически яхь йоаржаяй КПСС XXVI съезда сийлена накъабахара. Къаьстта дика къа а хьегаш даим социалистически яхье хьалха латташ ба укказа электросварщицаш Малеева Еленин, Чиркова Валентинан.

СУРТА ТӀА: электросварщицаш Е. Малеевин, В. Чиркован.

З. БАТЧАЕВА сурт.

КПСС ОБКОМЕ

КПСС XXVI СЪЕЗДА ДАХА МА ДОАГГӀАРА НАКЪАГӀОРГДА ВАЙ!

«Ленина орден лелочу «Грознефть» яхачу производственни объединене партиеме парте XXVI съезда яха ма доаггӀара накъавехра дукъе лоаттабеча къовсама коллектив оарцагӀьаккхара беча организаторски массово-политически балха хьакъехьарах» дешага хьажий КПСС обкома бюро

ТӀенйцача соцам тӀа белгалдоакки, «Грознефть» объединене партиемо, парте XXVI съезда еча кийчоно айдаьча коллектива политически къахьегамен хьинарах кагӀ-гӀорталга а еш, чӀогӀбаьб производства эффективности балха дикали лаккъар, тӀейаца социалистически декхарош толама кхоачешдар дукъе лоаттабеча къовсаме объединене коллектив оарцагӀьаккхара беш бола организаторски массово-политически болх.

Доагора-энергетически комплекс сикъаь дегӀайоаланза арг ца хиларах Л. И. Брежнева аннача указанеца хьалхе а лелаш, партиемо ший лирача тӀакъомама кӀаллаьцад лаьттан кӀоргача тӀоанашка доалла мехкдаьттан газе хьалакарен керадерзадерен, лаьттан чехашкара уж цӀендаь хьалдахаре планаш уттаелгеа кхалмашъелгеи, отта а ю чакхалкъай организацияне партийни, идейно-кхетама болх, социалистически яхь эргайоахаш тоавра, хьалкаеттача опыта пропаганда ярр из юкъекхахьарен тӀаерзаь дукха мероприятеш.

Объединене коллектива эггара хьалха республикански социалистически яхь йолаелга хьалха даьккхад лке шера план ханал хьалха кхоачешъяри КПСС XXVI съезда даха ма доаггӀара накъадезари дукъе. Яхь лелаеча юкъергӀа шерра яьржай тӀеккӀоарга сквежинаш сихегӀа яхори хьалъяри дукъе къовсам лоаттабеча Шуринкийн цӀерагӀча буруе деттача бригада машкера ловин. Ерригаш а кӀеца яц аьнна йоача коллективецна встречни планировани еш а, чакхйоах къаьнегам вӀешкӀехьбак. кхерен цуна стимулировани ярен коллективни формаш. «КПСС XXVI съезда — 26 хьинаре кӀирал» яха девиз а йолаш къахьегаш а объединене коллектив. — Шерра бераяй КПСС XXVI съезда цӀерагӀа коллектив яха сийлахье цӀи тиллийта бокъо яккхара тӀехьара болем.

Объединене болялой политически къахьегамен хьинар дуккагӀа айдара чӀоаггӀа алнаян дьй чакхаьлинача отчетно-хоржамий партийни собранеше а хӀаьта иштта «1981—1985 шерашка а 1990 шерага кхачалцӀ а СССР экономически социальни дегӀайоалаяра керттера лостамаш» яха КПСС ЦК проект дукхача нека юкцеро а. Отчетно-хоржамий кампани а парте лоархӀамегӀара документ дувцаш собранеш а йолча хана 500 соогӀа маьхера предложени енная производствен къахьегамхошта кхетам балари дӀахо эргадоакаш тоадере, балха хьоккемаш лакхдара тӀаерзаь.

ДуккагӀболa коммунисташ производства лоархӀамегӀарча участкашка ба, ерригача подразделенешка партийни организацеши партийни группаши вӀашагӀъяхкай. ЧӀоагӀбаьб агит-коллективаяй, политинформаторий группай, «Знание» яхача общества юххьанцарча организацеш болх. Массе метте кердаьккхай гойтара агитаци. Съезда кийчо ярца дувзаденна дола дешаш хаддаза дувц «За нефть» яхача дукъатиражни газета тӀа а пенца хьалдеттача капайоазон тӀа а. Дезача денга коллектив кийчъеча шерра пайда эц политически экономически дешарек а хӀаьта иштта пропаганда массоеи формех а.

Партийни комитето лакхбу производственни кхетам баларен гӀулакхаш тьакуларашта хьалхара боакама кадрай, профсоюзни, комсомольски, кхыча общественни организацей беккъонкам, каст-каста ладугӀ цар отчеташка, шийна тӀедилла гӀулакх хӀара болхлочо цӀена кхоачешдергдоле цакъ лох.

Объединене коллективо иттлагӀча пятилетка план дикъ шеран ак шереи кхоачашйир мехкдаьтта деккаре, заман хьалха чакхъьккхар планови задани буруе тезара балий объеман газ яккхарен.

Планал соогӀа даьккхад 4,1 миллион тонн мехкдаьтта, 785 миллион кубически метр газ, лаьттен чӀоагӀача тӀоанех 14 эзар метр буруе текад. Толама кхоачешду КПСС XXVI съезда сийна кхы тӀа а тӀенйца хинна декхараш. Коллективо дош деннад съезд хьеелла ди хьатӀакхачалехьа планал соогӀа кхо эзар тонн мехкдаьттен кхо миллион кубометр газе якха, планал соогӀа лаьттан чӀоагӀача тӀоанех 1000 метр буруе тоха.

Цунца цхьана партиема гӀулакхашка белггалара кхоачамбоацераши кӀарара дувлийта дешаши долеш а моттигаш я. Цун цхьайола решенеш бияза баргбоацача организаторски массово-политически балхаца чӀоагӀьеш яц. Бизза пайда эцац администраци гӀулакхашта тӀакъомаж лоттабера шийна еннача бокъонех. Теркама кӀелхарьюлийт кагий коллективаш, бытовой гӀулакхаш ду предприятеш, ремстрой управленеш, кхыяраш. Социалистически яхь вӀаштӀехьйоаккхачера формализма факташ дӀаяхкхьад я. Массо вӀаштӀехьбоах шоаш доал деча сменни организацей болх. Дукхача инженерно-техническа болхлоша дакъа лаьцац хӀара не шин-ший творчески планаш кийчъечен экономически иков съечен. Массо хьостаду тайп-тайпарча проектни кӀоаргаланчаш буруе деттача буровой бригадаша сквежинаш хьалъяра цхьан ма могга лоацъяр дукъе лелаеча социалистически яхьа успехаш кийчъяран кагъайоалаерен дешаш. ГоттӀара кӀезига пайда эц даим болх беча производственни совещаней тореша. Дукхача коллективашка къахьегама, технологически дисциплина, общественни ордам тоалхераш лоарг-боаца хьал отадаьбец.

● КПСС обкома бюрос, КПСС XXVI съезда яха ма доаггӀара накъавехийта коллектив оарцагӀъяккхара «Грознефть» объединене партиемо дика беш бола организаторски массово-политически болх белгал а баьккха, из декхарийла дьй белгалдаь кхоачамбоацараш дӀадеза, болхлой ерригача категорешта юкъе беш бола политически, организаторски, кхетама болх чӀоагӀбе. КПСС ЦК октябрьски (1980 ш.) Пленума решенеш, «КПСС XXVI съезда даха ма доаггӀара накъаделар дукъе лелаеча социалистически яхьа хьакъехьара» Центральни Комитета соцам толама кхоачешбара из тӀа а берзабаь. Хьинаре къахьегам вӀаштӀехьбоаккхига Ӏалашде, хӀара болхлочо оасарна лекха йолаш къахьегара хилийза дергдоаца хьалаш хилийта, планови заданеши КПСС XXVI съезда сийна тӀенйца социалистически декхараши общественни производства ерригача звенашка тешшама кхоачешдергдола гӀулакх де. Къахьегама коллективашка беча производственни кхетам баларен балха тьакъехьарча партийни, боахама, общественни организацей кулгалхой отчеташка каст-каста ладугӀа, съездал хьалха лелаеча яхье коммунистий комсомольцийи авангардни лоархӀам айбе, производства эффективности балха дикали деккъар, къахьегама оасарле айар, экономе режим бокъонца кхоачашъяр, къахьегаман паччахьалкхени дисциплина чӀоагӀъяр дукъе лоаттабеча къовсамара кхоачамбоацараш хоадамбеллаш дӀадаха.

Партийни комитето ма ярра Ӏоманнзен вӀашагӀтохаизен аргьяц отчетно-хоржамий собранеш йолчен парте XXVI съезда КПСС ЦК-ас оттаь «1981—1985 шерашка а 1990 шерага кхачалца а СССР экономически социальни дегӀайоалаяра керттера лостамаш» яха проект юкцечен хана къахьегамхоша тийнна ерригга предложенеши замечанеши, денза дергдоацар де деза уж чакхъяхара, наха эшараш кхоачашдарца дувзаденна доле дешаш сиха къоастадергдола гӀулакх денза дергдац.

Идейно-кхетама балха дикагӀа йолча формехи методехи бизза гӀа пайда эца, къахьегамхошта идейно-политически, къахьегамца, нравственни кхетам балара дешаш цхьатерра кхоачашдерга вӀаштӀехьдаккха деза, кагийча коллективашта къахьегама уйла тӀа а йохийташ. Из болх чакхбоаккхача хана хаддандог тешадеши хьабелла беза объединене производственни гӀулаккхе бухсоццаш тьакулераш лаккхдеча хӀара болхлочунна гӀулаккхерча саган къахьегама лоархӀам, дика опыт хьурмат деш лелае, из шерра дӀайоаржаергйолеи производственни юкъерзаргйолеи гӀулакх вӀаштӀехьдаккха деза.

Объединене партиема (нов. Щербина), профкома (нов. Бабаев), дирекцена (нов. Хачатуров) тӀаддилад 1981 шера I июле денз коллектив «Планировани тоаера а боахама механизмо производства эффективности балха дикали лаккъара ю вазвейстен чӀоагӀъяра а хьакъехьарча» КПСС ЦК-ни СССР Министрий Советен соцамга хьежжа буровой балхашта планировани, финансировани, материально-технически Ӏалашо яра кердеча порядка тӀа яккха кийчо яра беш бола болх чӀоагӀбелга.

Парте горкомашта райкомашта, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома, министерствай ведомствай кулгалхошта могадьд КПСС XXVI съезда беза ма доаггӀара накъавелар дукъе лоаттабеча къовсама къахьегамхой оарцагӀбелара «Грознефть» объединене партиема организаторски массово - политически балха опытах шерра пайда эцилга. Болхлой, колхозхой, специалистий съезда хьалхарча социалистически яхьа хьинаре юкъаузалга, цар низаш бухсоццаш эггара дуккагӀа хьалхилий тара тӀадерзаделга, республикера хӀара къахьегамхо коммунистий ЕрригсоюЗни форума къахьегама совгӀатаца, тӀенйца социалистически декхараш толама кхоачешдарца накъагӀоргвола гӀулакх вӀаштӀехьдоаккхилга.

Газетий редакцеш, НГӀАССР телевидени радиовещани комитет декхарийла я съездал хьалхара яхь, КПСС XXVI съезда даха ма доаггӀара накъадахар дукъе лоаттабеча къовсама хьалхалаттарашта коллективашта карагӀдувлараш шерра дувца.

Н. Анисимова цӀерагӀча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе белгалъяьнна я газомотокомпрессорни установка коллектив. «ХӀара балха денна — дикала Знак!» яхача девизагӀа къахьегача технологаша ханал дуккха хьалха кхоачашйир иттлагӀча пятилетка задани. Кхы тӀа а хьинар айдаь къахьегаш ба кердача шера хьалхарча деношка. Цхьа сменна дӀаяхийтац цар шоай нормаш 110—115 процент кхоачаш ца еш.

Къаьстта дика болх беш хиларца установке белгалбаьнна ба механик Шумахов Владимири вокккагӀвола машинист Сирик Евгенийи.

СУРТА ТӀА: механик В. Шумаховы вокккагӀвола машинист Е. Сирики.

З. БАТЧАЕВА сурт.

Ялхайтта шу дизад «Терек» яхача Нохч-ГӀалгӀай мебельно-хьун хӀамаш еча производственни объединене Петросян Анна Хачатуровна къахьегаш йола. ХӀанз уйхаза эггара дикагӀа йолча отделочникий бригадана керте латташ я из. ХӀаранегара доагӀаш дар хьадехаши ший декхараш массаза а дизза кхоачашдеши хиларах коллективе чӀоагӀа лоархӀаше сий деши я из. Башха дика производственница хиларал соагӀа, дикагӀйола хьехархоча лоархӀаш а я из объединене.

Дукха совгӀаташ тийнна Анна Хачатуровнана. «Социалистически яхье котъяьннар» яха Ӏиъ сийлен Знак ена цунна. Цо лелаеш я «Лесотехнически промышленноста заслуженни болхло» яха сийлен цӀи а.

СУРТА ТӀА: А. Петросян. З. БАТЧАЕВА сурт.

ХАНАЛ ХЬАЛХА

Шерагара шерига сом хьувкъабеш а из дикагӀа хулийташ а хьайоагӀа тӀа бригада. Дукхьал [illegible] 400 йоалаш 443 тонн сом дӀабелар оаха Даьхенна. Цу гӀулакхаша вӀаштӀехьдалийтар сом кхебараи из пачхахьалкхенга боккараи иттлагӀча пятилетка план ханал хьалха — диъ шера кхоачашъе.

Шоашта нарагӀдаьнначох кхоачам хиннa багӀац бригада къахьегамхой. Хьувкъам алсамбаккха йиш хулийта торонаш лехаш ба уж кхыметтел Ӏай а. ХӀанз къаьна, кӀезига сом луш йола гаьнаш дӀа а йоахаш, сом дуккагӀа луш долча кердача сортах къона гаьнаш дӀайогӀаш да тхо. Из болх 85 гектара тӀа бергба. ДӀайогӀа Ӏалашъяьй «джанатан» яхача сортах болча Ӏажий кхо эзар га.

Из болх беш къаьстта хьинаре къахьейт Заьлиев ГӀарсолтас, Сожанов Асхьаба, Сутанов Мутуца. Ди дӀадахийтац царех хӀаране балха норманаш дикка тӀехкхоачаш ца еш.

Тха бригада хӀара болхлочоа хоа дика къувнъам кхебар техника дерггӀа тоалрах тийша долга. Цудухьа хӀанз шоашта могар деш ба уж тракторащ, тӀехьаюза инвентарь из хулла дикагӀа тоаь яккха гӀертаж. Бригаде йолча техниках 90 процент тоаь кийчон муттӀаре дӀаоттальй.

КПСС XXVI съезда дика накъадахар дукъа яхь лелаю бригаде. Яхье хьалхалаттарех ба слесарь-наладчик Хамурзаев Мухтар, механизатор Заурбеков Ваха.

Ерригa техника февраль бутт болалуш тоаь лакгӀа лаьрхӀад бригада коллективо.

Ӏ. ХАМУРЗАЕВ,

Ачхой-Мартановски районa «Лермонтовский» совхоза сомий бешанаш лелаеча бригада бригадир.

УКХ ШЕРА 13 ЯНВАРЕ ШУРИЙ ФЕРМАША ВАЬЧА БАЛХА ХЬОКХАМАШ ГОНТАШ ЙОЛА

СВОДКА

Районаш	ХӀара Ӏаттагарь дайначун яьккхар (кг) [illegible]	[illegible]
Ачхой-Мартановски	3,7	3,5
Грозненски	4,2	4,1
Гудермесски	4,3	4,4
Малгобекски	1,9	2,7
Надтеречни	2,4	2,4
Назрановски	3,9	3,6
Наурски	4,6	4,3
Суьйженски	4,0	4,2
Урус-Мартановски	4,1	3,9
Шалински	3,8	3,4
Шелковской	4,9	5,5
Республике тӀехьа	4,0	4,0

ДОШ АЬННАЧА ХУРГДА

1980 шера декабрь бетта юххье кепатеха араьяьккхача «1981—1985 шерашка а 1990 шерага кхачалца а СССР экономически социальни дегӀайоалаяра керттера лостамаш» яхача КПСС ЦК проекто керда доккхий декхараш хьалхашка оттаду партенеи халкъаи.

ЦхьайтталагӀча пятилетка керттерча декхарех лаьрхӀад советски халкъа хьалторо дӀеко лакъьеста Ӏалашдар. КПСС ЦК октябрьски (1980 ш.) Пленумо хьалхарча моттиге оттадаьд советски наьха вахара боарам лаккбелга — продовольственни товарашца уж дикагӀа Ӏалашбелга шийх тийша дола дош.

Уж дешаш тха боахама а доагӀаш да 1978 шу доладеннача юххье «Юбилейный» совхозен Октябрьски районерча консервни заводеи лардa тӀа хьаийр «Юбилейный» яха аграрно - промышленни комплекс (хӀанзара совхоз-завод). Из хьайича деиз пайда дикагӀа эц автотранспортах, баьцадаараш кхеду болхлой сезонагӀа мара ца лелабелга дӀалаьнкхад, барт дикагӀа вӀаштӀехьбоалаш ду сома-баьцадаарий продукци чудӀиярен чакхъяхарен белхаш. Шерагара шерага дуккагӀа лаккху юртбоахама культурай хьувкъами хьайбай продукции 1980 шера пачхахьалкхенга деккад 6 эзар тонн (план 5400 т.) баьцадаараш, сом — 451 тонн (план 300 т.), шура — 572 тонн (план 405 т.), дулх — 88,6 тонн (план 51 тонн). 10-ча пятилетка планал совгӀа деккад 5 эзар тонн баьцадаараш, 700 тонн сом, 215 тонн дулх, 740 тонн шура, 400 тонн ялат.

10-ча пятилетке яьккхай юртбоахама продукци массагӀча пятилеткечул 2 миллион совгӀча сома е 38 процент дуккагӀа хиний дикала хьокхамий чотагӀа. Из долла хӀама хьайбаш леладерий, баьцадаараш кхедерий, механизаторий, совхоз-завода специалистий хьинарча къахьегамах хьаьнна да.

1979—1980 шерашка Ӏаламалахьа хьайбай продукци дуккагӀа ихар дукъе лелаьча Ерригсоюзни социалистически яхье дика толамаш дахарах «Юбилейный» совхоз-завода КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Сийлен грамота елар.

КПСС ЦК проекта тӀа оттадаь хьатӀадоагӀача пхе шера юкъера лаьрхӀача хӀара шера йоаккхаш йола юртбоахама продукци 12—14 процент дуккагӀа а общественни боахамера къахьегама оасарле 22—24 процент лаккагӀа а хилийта.

Совхоз - заводера 90—95 процент лаьтташ хий деххаш хиларагӀа оаха къаьстта чӀоагӀа лоархӀам бу мелиоративни техниках пайда эцара. ХӀаьта цунца дувзаденна къаьстта лаккху тха боахамеча механизаторий белхтоахам. Шоай декхарех дика лоархӀа бу уж. Лаьтта ахара шера план 104,4 процент кхоачашйир тракторий бригадо. Кхыча доакъошкарча болхлоша а санна доккхагӀйола социалистически декхараш тӀаийцар механизаторашa КПСС XXVI съезда сийна. Белгала аьлча: юртбоахама машинаш 1980 шера 30 декабрь хьатӀакхачалехьа тоаь яха, тракторашu, кхыйола чоатхаме машинаши оборудовании — КПСС XXVI съезд хьаелла ди, 23 февраль хьатӀаотташ.

Юртбоахама культураш чуйица яьнначул тӀехьагӀа ремонтни балхаш шоай хаьнахьеи дикеи чакхдахар дукъа совхоз-заводе техача принцапагӀа вӀашагӀъехкар ремонтни группаш (звеньяш). Цигача, берригача механизаторашца юкъарча собране йийца а йийца моральни материальни поощрени мероприятеш кийчйир. Баьча балхах хьахинараш во дац: юртбоахама машинашта ремонт дь яьннай лаьрхӀача ханна — 1980 шера 30 декабре, IV квартале тракторашта ремонт яра оттаьхиннa план 100 процент кхоачашйир. Тракторашта ремонт яра бола графикагӀа хьежжа лел.

Тракторашта къаьстта дика ремонт ю мехмастерске заведующи коммунист нов. У. Э. Калаев керте латтача трактористаша ии. Э. Гунаева, С. Ацаева, Н. Орлова. Юртбоахама машинашта ремонт еш белгалбаьннаб тракторни бригада бригадира коммуниста нов. М. Ксеева кулгалдеш бола трактористаши, Х. Алханов, В. Дидиев, З. Абдулазизов, М. Абуев.

Ремонтни балхаш кхы а дикагӀа леларгдар, нагахьа санна юртбоахама машинашта эша цхьацайола оатхалаш хиларе. ХӀаьта а, совхоз-завода механизаторий дог тийша ба шоай ерригa халонаш эшаергйолгах а, шоай дош кхоачаш а дий, ерригача тракторашта КПСС XXVI-гӀа съезд хьаелла ди — 23 февраль хьатӀакхачалехьа ремонт яь йоахаргйолгах а.

М. НЕСЕРКОЕВ, «Юбилейный» совхоз-завода керттера инженер.

ДИКАЧА НАХАХ

БАУДЕ БӀАЬСТЕШ

Лаьтта дукха дезаш ва кь. Из безам летаб цунах зӀамигa волча хана: лаьтта а саг санна да, цӀанкха а теркал ца деш дитац цо шейна даь гӀулакх, оалар цун дас.

Тхьаь итт шу хьалха волавелар ялхайтта шу даьнна хинна Саидов Бауди къахьега. Техникаца чӀоаггӀа безам болаш хинна кхувшвоагӀа зӀамига саг дийла а механизаторашта юкъе, цар болх зуеш хулар. ХӀаьта механизаторащ а бар шоай аргӀанна кӀаьнка шоай атта йоаца гонзал Ӏомае гӀерташ. Кастта механизаторий школе дешa хьожаву Бауди. Из йистеяьккхача хьалхагӀа прицепщикалла хьожаву из, гӀаккха — трактористалла - комбайнералла.

Юххьанца кхерар Бауди шийна боккхагӀа а опыт йоцаш а болча механизаторашта хьалхашка ше гӀалат валар. Деррига гӀулаккхаш шийна хеттача бесса де вӀаштӀехьа а далацар, кӀаьд а лора, амма цуна халонаш кийсъенча гӀо дора боккхагӀа болча ховнъосташа...

Иштта, шийн воккхагӀа волча вешийца Мухьдеца цхьана «Джалка» яхача Шаьла районерча совхозе болх бе волавелар Бауди.

Шерагара шерага дуккагӀа дӀаюьра хӀаьтта вӀашагӀбелабелача боахамо юртa боахама культураш. Дукха дар аха дезаш хинна лаьтташ, хӀамаш дӀае а гӀулакх де а деза кхаш. Халонаш дукха кийслора, амма лаьттанцарча безамо доккхача хьинаро хӀамах бӀуца къожабаро кагйора дукъьлелаш.

1964 шера хьажкӀаш лелаеча звенона керте оттаву Саидов. Цу шера воде хьалха латта къахьегамхо, хьинаре общественник парте мутӀарашта юкъе. Районе хулача слеташка, активашка массанена а могаду цун звеной опытах пайда эца.

Сий дола юбилей хиннача — В. И. Ленина 100 шу дизача шера республике эггара лаккхагӀа бола хьувкъам чубаьь Саидов Бауди керте латтача хьажкӀаш лелаеча звенос. 175 гектар долча кхай хӀара гектара тӀара 55 центнер фуальяьха хьажкӀаш чуера цар. Из толам баккхерагӀа Ленина орден елар звеньевойна.

Къахьегам дукха безаш вола а даьчок кхоачамбаь Ӏеш а воаца Саидов керда толамаш дахара кийчо е волалу. Цо кулгалдеча мехотряда членашa дуккагӀа дӀаюв хьажкӀаш. Цхьабакъда, дага а ца хинна хало тӀаотт царна.

Къахетаме хиланзар лаьтта леладерашна йокъал лаьтта 1973 шу. Бийсана кхоачамболлаш наб а ца еш гӀулакх дора механизаторашта кхашта: хий деттар, тукаш ехкар, оасар дӀадоаккхар. Тешаш бар уж шоаш хьетa къа лаьтто доадерг ца хиларах. Юкъера лаьрдӀача хӀара гектара тӀара 52 центнерга кхоачаш дар цар цу шера чудена бернат. ЧӀоаггӀа гӀадбахар кхаш леладераш ялат бахьан лоацтабаьча халача къовсаме шоаш толам баьккхача. Ялат кхедеча шийн низ ца кхобеш къахьегарагӀа. Социалистически Къахьегама Турпал яха сий дола цӀи елар Саидов Баудена цу шера. Из шу цӀаккха а дицлургдац цунна...

Чакхдаьннача шера дутхьашха болабеннаб «Джална» совхозе кердача технологегӀа хьажкӀаш кхее, вешта аьлча деррига балхаш вӀаштӀеххьа-тӀехьа чакхдахара индустриальни методагӀа. Укхаза дани даргдоацаш хӀана за агроприемаш кхоачашъяра ханаш телха ца яр, лакха эффективность йола гербицидаш комплексно екхар. Боккхача лоархӀаме да иштта кондиционни фу дӀадер а.

Йокъал лаьттача дӀадахача шера вӀаштӀехьдаланзар лаьттанцара балхаш дерий лакха хьувкъам чуба. ХӀаьта а Бауди керте латтача мехотряда членашта 46 центнерал соагӀа ялат даьлар 350 гектарах хӀаране тӀара. Республике эггара дикагӀча хьокхамех цаӀ ба из.

Хетадаь тарлу Саидов Бауди лаьтта леладара даьккъе кхы дӀахо наха моттиг йоацача кхьччаа аьнна. Цхьабакъда, ше даьчох кхоачамбаь Ӏе дага волаш вац механизатор, цо юхь а ца гӀерташ дӀалу наха шийн йоалкха опыт. ХӀаьта теза кхеташ вац кхыча хьажкӀаш кхеерий опыт дӀаэца а.

КПСС XXV съезда делегат хиннача Саидовна дикла а ха корайоагӀа общественни болх бе а. Укх деношка шоай совхозе агитатор ва Бауди. Цо дика дӀайовзийт болхлошта парте XXVI съездага йоа «1981—1985 шерашка а 1990 шерага кхачалца а СССР экономически социальни дегӀаахара керттерча лостамий» хьакъехьара проект. Цу программни документо тӀахьех ялат кхедераш керда резерваш лахара а царех пайда эцара а. Агитатора шоай коллектива вахарца юв проекта положенеш.

Саидов Бауди республике цӀи хеза вола хьажкӀаш лелаер хинна ца Ӏеш дика дезала да а ва. Массанена хоеш да из ше хьянаре къахьегаш а къахьегама дисциплина телхаераша мешар боацаш а хилар. Шийна са а къахьегалах доаллаш вола Бауди иштта хургдолаш кхеде гӀерт шийн бераш а, хӀаьта цун уж цӀе да.

Якъуб яха воккхагӀа вола воӀ СГПТУ механизатора профессе а Ӏомаль шийн даьна улув боля беш вола хилагӀа шу да. Шийн даьна тарлесташ ва воӀ.

Кхаь шера кӀи-марса хана даьна цхьана оттурвала юххе ваьгӀав укх шера бархӀагӀча классе дешаш вола Саидов Якъья. Тамаш е езаш хӀама дац из шийн дас даьца новкъа воде.

А. МУЦУРАЕВ.

БІУБЕННА ГІА БАЬХАБ ПЯТИЛЕТКЕ

1980 ШЕРА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЭКОНОМИЧЕСКИ СОЦИАЛЬНИИ ДЕГІААХАРА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ПЛАН КХОАЧАШЪЯРА ИТОГЕХ БОЛА

Нохч-ГІалгІай АССР статистически управлене хоам

КПСС XXV съезда, цул тІехьагІа хиннача КПСС ЦК Пленумий исторически решенеш кхочашдеш, КПСС XXVI съезда сийленца маьъабехара шерра социалистически [illegible] Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхоша 1980 шера дІахо а дегІайоаллийр общественни производство, лакхбир халкъа хахара материальни культурни боарам.

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Беррига республика хьалийцача 1980 шера продукци маьхала лакхара план 101,4 процент кхоачашдийр, цу дакъе республика Министрий Совета чуйоагІача промышленности — 102,2 процент.

1979 шерацца хийсдича промышленность доаккъача продукци хьалар тІаккхийтед укх боарахь:

электроэнергетика	1,8 процент
мехкдаьтта чакхдоаха промышленность	2,1 процент
машинашъярех металлообработках	5,5 процент
хьуни хьу чакхйоахен промышленность	9,8 процент
сийта промышленность	11,4 процент
микробиологически промышленность	8,1 процент

Производственни объединенешна, предприятешна продукци маьхала лакхара план кхоачашдаьра продукци хьалар дегІаахари хьахьокх дІахорча дашенаш:

	1980 шера план кхоачашъяр проценташ	1980 шу 1979 шерацца дуьстина проценташ
«Грознефтеоргсинтез» яха Грозненски производственни объединени	100,4	102
Ленина орден лелаю «Грознефть» производственни объединени	103	98
«Севкавнефтегазпереработка» яха Грозненски производственни объединени	103	91
Карабулакски химически реагентий завод	102	102
«Красный молот» завод	100,6	107
«Оргтехника» Грозненски производственни объединени «Электроприбор» завод	102	104
«Промавтоматика» НПО опытни завод	108	104
ГІ. Ахриева цІерагІа «Электроинструмент» завод	102	105
«Трансмаш» завод	101	100,7
«Нефтехимзапчасть» завод	100,8	103
Гудермесски медицински инструментий завод	101	105
Грозненски ремонтно-механически завод	100,8	109
«Союзавтоматстром» ВНПО опытно-экспериментальни завод	103	109
«Автоспецоборудование» яха опытно-экспериментальни завод.	[illegible]	100,9
«Грозэнерго» яха районни энергетически управлени	[illegible]	102
Хьун боахама министерство	102	108
Цементни завод	70	75
Грозненски аьшкабетона конструкцей завод	101,1	96
ГІишлон-материалийн гІишлон-индустрен Аргунски комбинат	100,3	94
«Чеченингушводстрой» гІишлошъю управлени		
Аргунски аьшкабетона изделий завод	100,0	86
«Чечингсельстрой» треста аьшкабетона конструкцей завод	100,3	86
Назрановски трикотажни фабрика	103	117
Производственни швейни объединени	[illegible]	111
Грозненски кога гІирс бу фабрика	101	110
Ацетонови завод	105	109
«Консервплодоовощ» яха Нохч-ГІалгІай производственни аграрно-промышленно-торгови объединени	101	92
Грозненски дулха комбинат	103	78
Шурий промышленноста Нохч-ГІалгІай производственни объединени	103	100,1
«Чеченингушвино» яха Нохч-ГІалгІай производственно-совхозни объединени	111	98
«Чеченоингушпромстрой материалы» яха производственни	101	[illegible]
Республика ихачан промышленноста министерство	104	103
Метттигерча промышленноста министерство	101	111

Планировани тоалрах производстве эффективность лакхъяра еш йола боахама механизме воздейстев чІоагІъяраи КПСС ЦК-ан СССР Министрий Советен соцамга хьежна республике балха кердача хьалашка хьакхай кхоъ промышленни предприяти, царех «Пищемаш», электромеханически яха заводаш, «Терек» яха Нохч-ГІалгІай мебельно-хьун хІамаш ю производственни объединени.

Промышленни продукце керттера тайпаш хьалар хьахьокх дІахорча дашенаш:

	1980 шера хилла	1980 шу 1979 шерацца дуьстина проценташ
Электроэнерги — млн. киловатт-сахьат	2980	100,9
Газ — миллион кубически метр	2597	99,0
Мехкдаьтта аппаратура — эзар тонн	16,3	92
Насосаш	663	120
Хица тІоаваш лелхийта агрегаташ	138	125,
Свабживаш кареерзаю цементировочни агрегаташ	707	108
Тракторни прицепаш — эзар	13,4	101
Трансформаторни подстанцеш	1550	102
Электрофотографически аппараташ	2212	99,8
Электрически инструмент — эзар	226	91
Етта кирпичаш (колхозашка ир йоацаш) — млн.	179,3	104
КІир — эзар тонн	44	107
Гипс (алебастр) — эзар тонн	9,0	117
БІаьвгІехетта аьшкабетона конструкцеш оаткалаш — эзар кубически метр.	201	93
Цемент — эзар тонн	444	75
Хьу хьаараезар (колхозашка хийтьяр йоацаш) — эзар кубически метр	86	80
цу дакъе:		
керх хьокха хьу — эзар кубически метр	32	116
Ардахх (колхозашка лаьккхар йоацаш) — эзар кубически метр	34	92
Дехчан - тахий плиташ — эзар кубически метр	54,4	132
Фотграш хьекха фанера — млн. кв. метр	7,0	[illegible]
ТІехьмахьа духхаду наьсета бархьаш — эзар	255	132
Чухьнахьа духхаду наьсета бархьаш — млн.	7,0	118
Швейни изделеш — млн. сом	58,2	99,6
Телата кога гІирс — эзар пар	1897	112
Дулх (промышленносте даьккхар) — эзар тонн	13,8	81
Колбасни изделеш — эзар тонн	5,2	91
Паччахьалкхен ресурсий бийдалах даьккха маьждаьтта — тонн	1060	[illegible]
Паччахьалкхен ресурсий бийдалах даьккха тенарий даьтта — эзар тонн	9,0	93
Моажача шурий продукци — эзар тонн	61,3	99,8
Хьальа вахчаш, же яр а тІаьхьа лаьрхІача — эзар тонн	1,9	107
Шекара песок — эзар тонн	6,4	178
Кондитерски изделеш — эзар тонн	4,8	95
Маькхи чаьхка - булочни изделеш — эзар тонн	789	105
Макаронни изделеш — эзар тонн	6,2	108
Консерваш (колхозашка кйрахь йоацаш) — млн. условни банкаш	115,4	107
Ялй — эзар дал	805	75
Радиоприемникаш — эзар	456	130
Аьшка маьлгеш — эзар	24,5	119
Аьшка хьегІаш — тонн	253	124
Шарикови авторучкаш — млн.	7,1	97
Бытовой химе товараш — млн. сом	6,5	99,0
Мебель — млн. сом	29,4	109

Продукци маьхала лакхара юкъара план кхоачашъяьлеа, мехкдаьтта аппаратураш, электрически инструменташ, херх хьекха материалаш, кирпичаш, бІаьвгІехета аьшкабетона конструкцеши оатхалаши, цемент, швейни изделеш, кога гІирс, дулх, колбасни изделеш, маьждаьтта, консерваш, шекар, кондитерски изделеш, йий арахецара 1980 шера плаи кхоачашъяьяц.

Розничин маьхашка диллача культурно - бытовой гІулакхаштен кова - картен эша товараш арахецара план 104 процент кхоачашъяьй. 1979 шера арахийцарел 19 процент дукхагІа да уж.

ЦхьабакъдІа, культурно-бытовой гІулакхаштен кова-картен эша товараш арахецара оттаяь заданеш кхоачашъяьяц Шелковской мехлесхоа, экспериментально-мебельни фабрика, наха бытовой гІулакхии дечча министерства, кхыча предприятей коллективаша.

Къахьегама оасарле лакхъяра план промышленносто кхоачашъяьй 100,4 процент.

Цхьабакъда, къахьегама оасарле лохьенай цементни заводе, Грозненски генарий даьтта доаккхача заводе, «Консервплодоовощ» яхача производственни объединене, Грозненски дулха комбинате, Назрановски мельзаводе, гІишлон материалийн индустрен Аргунски комбинате, гІишлошъеча управлене Грозненски аьшкабетона изделей заводе, «Чечингсельстрой» треста аьшкабетона конструкцей заводе, «Металлически тара» заводе, кондитерски фабрике, минеральни хии Серноводски заводе.

Дукхача хана деш бизза пайда ийбац производственни мощностех Назрановски Малгобекски кирпишкаш еча заводашка, рудай йоаца гІишлон материалаш йоалачен чакхйоахачен Карабулакски заводе, цементни заводе, Грозненски кога гІирс беча фабрике.

1980 шера паччахьалкхен дикала Знак хьожайир «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене, швейни производственни объединене, Радиотехнически, «Электроинструмент» заводашна, кхыча предприятешка арахецача цхьайолча изделенптен продукцешен.

Цхьабакъда, цхьайолча предприятешна хІана а тІехьа эсала продукци арахецаш моттигаш яйьелу. Царех я текстильно - галантерейни, шурий промышленноста, «Консервплодоовощ» яха производственни объединенеш, Назрановски трикотажни, Грозненски кога гІирс бу фабрикаш, Нохч - ГІалгІай химически завод.

Заводашна, а фабрикашка а чакхъьхкай бийдал, материалаш, доагор, энерги дІадахийтаре тІаерзаль йола мероприятеш.

Доагора электроэнергин ихолий «Грозэнерго», «Красный молот», «Оргтехника», кхыча предприятей коллективаша.

Цхьабакъда, кхо а еш электроэнерги, доагор дІадахийтара боле болх эсала баьб цементни заводе, кога гІирс беча фабрике, «Терек» дІача мебельно - хьун хІамаш еча объединене.

Пайда баре 1980 шера план кхоачашъяьй «Грознефть» объединене, «Красный молот» заводо, «Севкавнефтегазпереработка» объединене.

Арахецача продукцега доагІачул дукхагІа дІадахийпаш «Грознефтеоргсинтез» яхача Грозненски производственни объединене, цементни заводе, Нохч - ГІалгІай карьероуправлене, «Чечингсельстрой» треста аьшкабетона конструкцей заводе, цхьайолча кхыча предприятешка.

Халкъа боахама планагІа лаьрхІача бесса республикерча заводашкеп фабрикашкеп кара а дерзадаь арахеце доладаьд продукце керда тайпаш.

Цхьабакъда, керда техникен дикагІйола технологи балха юкъейоалаяра оттаяь йола планаш кхоачашъяьяц Грозненски дулха комбината, шурий промышленноста производственни объединене, кхачан промышленноста министерства предприятеша.

1980 шера республика халкъа боахама доакъошка юкъейоалаяй итт эзар тарга изобретени рационализаторски предложени, шера лаьрхІача цар беш бола пайда 10 миллион согІа сом да.

ЮРТА БОАХАМ

1980 шера республикерча юрта боахама къахьегамхошта карегІаьлар дІахо а лаьттанцарен хьайбаьи дукхи продукташ йоахилга дегІадоаладе.

Республика юрта боахама валови продукци (1973 шерарча вІаши нийсдеча маьхашка диллача) 353,2 миллион сома маьха хилар. Валови продукци колхозашкен паччахьалкхен боахамашкен нйслагІча пятилетка шерашка юкъера лаьрхІача хинначул 19 процент дукхагІа хилар. КПСС XXV съезда решенеш тІа беглал ма дакхара, жегІанхаб халкъа боахам.

Цхьайола кхачани доакъарен культураш дІаюеш дола лаьтташ дукхагІа хиннад — цу дакъе кІа, жухк силоса йола хьажкІаш, моше доакъар дІадуш дараш а долаш.

1980 шера массе а категорех долча боахамашка ялат дІадийна яхаш киттел хиннад:

эзар га

	1980 шу	1980 шу 1979 шерацца хийсдича проценташ
Хіамаш дІайийна деррига ялта	451,7	99,6
Ялата культураш	223,6	100,8
цу дакъе:		
гурахьа дув кІа	117,4	102
гурахьа бу мукх	58,9	123
ялата лаьрхІа хьажкІаш	24,6	68
дуга	6,7	94
Технически культураш	30,9	99,5
цу дакъе:		
гезараш	18,1	95
шекара свеклаш	9,1	100,7
Картолаш баьццарий-бахчеоаш культураш	21,4	94
цу дакъе:		
картолаш	4,0	101
баьццарш	12,8	[illegible]
кхачан бахчаш	2,8	109
Доакъара культураш	175,8	[illegible]
цу дакъе:		
силоса лаьрхІа хьажкІаш кома доакъара	69,8	111

Ялата культурай эгара дикагІа хьукъам чубенаб Ачхой - Мартановски района кхашкара — цхьан гектара тІара 26,1 центнер, Сунженски районе — 23,8 центнер, Урус - Мартановски районе — 23,1 центнер.

Массе а категорех долчабоахамашка лаьттанцара йоаха продукци паччахьалкхенгайкхара боарам:

	эзар тонн хилар	бохкара план кхоачашъяр процент	1976—1980 шераш дІара кхоачашъяьр 1971—1975 шерашца дуьстича, %
Ялат	140,2	100,9	110
Шекара свекла (фабрикийн)	167,5	98	118
Гезараш	11,8	95	104
Картолаш	8,2	106	186
[illegible]	156,5	112	171
[illegible]	66,5	111	154
[illegible]	71,3	84	96

Республика колхозашкен совхозашкен 1981 шера дина хьайгІа юртбоахама культураш хилийтара тІадерзадаь балхаш деш да. Ялата лаьрхІа гурахьа не культураш дІайийнай 165,3 эзар гектара тІа гурахьа не культураш дІаера план 101 процент кхоачашъяьй. 165 эзар гектар заьб аьхай, из хул планагІа лаьрхІачул пхи процент дукхагІа; бІаьстен юхьо дІаюеча ялата культурай фу чутессад (хьажкІаш йоацаш) — 8,3 эзар тонна, деррига хІана дац аьлна доле фу дІадуьча кондицега дІакхоачадаьд.

Колхозашка, совхозашка, боахамий юкъерча организацешка продуктивни хьайбаш киттал хиннад:

	1 январега 1980 шера	1 январега шера 1981	1981 шера 1 январе 1980 шера 1 январца хийсдича проценташ
Доахан	168,5	162,8	96
цу дакъе детта доахан	56,7	56,1	99
Хьакхарч	133,1	122,4	92
Жаи гаьзарийи	652,3	621,7	95
Массе а тайпа коа тІера оалхазарош, кІорагаш а тІехьа лаьрхІача	2000,4	2103,8	105

Колхозашка, совхозашка, боахамий юкъерча организацешка хьайбай продукташ дІар хьахьокх дІахорча дашенаш:

	юкъера лаьрхІача шера 1971—1975 шш.	юкъера лаьрхІача шера 1976—1980 шш.	1980 ш.
Дулх — эзар тонн	17,2	20,1	21,1
Шура — эзар тонн	90,8	88,9	98,3
Фуаш — млн.	59,7	76,1	86,1
Тха — тонн	2372	2688	2453

1979 шера гулдаьрел 11 процент дукхагІа гулдаьд фуаш; колхозашка, боахамий юкъерча предприятеша, совхозашка дІадахача шера тІахетийтанзар дулх, шура, тха.

Массе а категорех долча боахамашка паччахьалкхенга хьайбай продуктий йоахар киттал [illegible]:

	юкъера лаьрхІача шера 1971—1975 шш.	юкъера лаьрхІача шера 1976—1980 шш.	1980 ш.
Доахаи коа тІера оалхазараши дийна доалламехьа эзача — эзар тонн	32,8	35,5	37,5
Шура — эзар тонн	77,8	87,9	92,0
Фуаш — млн.	83,2	81,2	83,1
Тха — тонн	4063	4497	4680

Доахаин коа тІара оалхазарашш дохкара 1980 шера оттаяь планаш 102 процент кхоачашъяьй. тІаенна задани а тІехьа дІалаьрхІача 101 процент, шура 100 процент, фуаш 103 процент, тха — 104 процент. Юрта боахама материально - технически база дІахо чІоагІъяра тІехьа а балхаш даьд. 1980 шера республикерча колхозашна, межхозяйственни предприятешка, совхозашка хьакхаьчай 1412 трактор, 1071 грузовой автомобиль, 274 ялат чуэца комбайн, 14 дуга чуэца комбайн, 124 хьажкІаш чуэцар, 54 силос хьонха комбайн, 174 жатка.

Юрта боахам дегІабоалабара дІахийта капитальни вложенеш 1980 шера 106,2 миллион сома маьха хилар е 1979 шера дІахийтарел 12 миллион дукхагІа.

ТРАНСПОРТИ БУВЗАМ

Къулбаседа - Кавказа машиннаькъа Грозненски отделене халкъа боахама мовхьаш тІадоттара 1980 шера план 100 процент кхоачашъяьй. цу дакъе мехкдаьтта продукташ чуйоттара план а 100,0 процент кхоачаш а еш, халкъа боахама мовхьаш дІа-хьа дахьара план 94,7 процент кхоачашъяьй. Пассажиро-километраш яра план а 100,0 процент кхоачашъяьй.

Отделене гІолла вІашагІа елла дІа - юхе ялийтай 5,6 миллион тонн халкъа боахама мовхьаш дІа-хьа дихьа йола 12,6 эзар деза мовхьаш тІадола поездаш. Айхха мовхьаш тІадоттарах мукъаьиннай 2937 вагон.

Денни бийсанен йолча локомотива къахьегама оасарле задани 103,5 процент кхоачашъяьй, 1979 шера хиннар 115,4 процент йолча.

Вагонооборота план 87,3 процент мара кхоачашъяьяц, участкови сухала задани 90,2 процент.

Цхьа вагона лаьрхІача къахьегама оасарле задани 87,2 процент мара кхоачашъяьяц. 1979 шера кхоачашъяьр 110,2 процент йолча.

Автомобильни транспорташа мовхьаш дІа-хьа дахьара 1980 шера план 101,7 процентни пассажираш дІа-хьа бигара план 103 процентни кхоачашъяьй. Лурчох дІа-юха бигарел 6 процент дукхагІа дІа-хьа бигар пассажираш.

Автомобильни транспорта грузооборота задани 100,5 процент кхоачашъяьй, пассажиро - километрий оборота план 100,5 процент кхоачашъяьй. Лурчох хинначул пассажиро километрий оборот 5,2 процент лакхъеннай.

Мах а луш таксеша никъ бара план 100,6 процент кхоачашъяьй. 1979 шера мах а луш таксеша баьча наькъал 11,6 процент дукхагІа хилар из.

1980 шера продукце боарама задани бувзама предприятеша кхоачашйир 100,5 процент. 1979 шера хинначул 7,6 процент дукхагІа хилар из.

Городской телефонни станцей абоненташ дегІакхувлара программа 103,2 процентни юртаашарча телефонни станцешка 100,1 процентни кхоачашйир, радиоточкаш оттаяра план а 100,1 процент кхоачашйир.

Бувзама предприятей коллективаша къахьегама оасарле лакхъяра план 100,7 процент кхоачашйир. 1979 шера хинначул 5,7 процент лакхъелар из.

КАПИТАЛЬНИ ГІИШЛОШ ХЬАЛЪЯР

1980 шера хьал а яь болх бе йолаллийтай промышленни культурно - бытовой объекташ: «Чеченингушстройматериалы» объединенера облицовочни плиткаш ю цех, «Чечингсельстрой» тресте керда цех, ТЭЦ-1 турбина, А. Шерипова цІерагІча заводера канализаце сеть, г. Грознера быта ЦІІ.

Нохч - ГІалгІай гІишлошъеча управлене Грозненски аьшкабетона конструкцей заводе реконструкци ярах лакхбеннаб цун низ.

Цхьабакъда, цхьайола производственни мощносташ болх бе йолаллийтара 1980 шера план кхоачашъяьяц.

Паччахьалкхен капитальни вложеней шера план 92 процент мара кхоачашъяьяц, гІишлон - монтажни балхий шера план 91 процент кхоачашъяьй.

1979 шера хинначул республике гІолла капитальни вложеней боарам 2 процент лохбеннаб.

Подрядни организацешка ший лаьца гІишлон-монтажни балхаш дара 1980 шера программа кхоачашъяр хьахьокх дІахорча дашенаш:

Организацеш	1980 шера план кхоачашъяр процент	1980 шу 1979 шерацца хийсдича проценташ
Берригача подрядни гІишлон-монтажни организацешка	100,4	102
цу дакъе:		
Нохч - ГІалгІай гІишлошъеча управлене	113	108
«Грозтрубопроводстрой» тресто	105	102
«Грознефтехимремстрой» тресто	105	108
«Чечингсельстрой» тресто	105	95
«Чеченингушводстрой» гІишлошъеча управлене	88	89
«Чечингазстрой» тресто	106	88

Къахьегама оасарле лакхъяра план а кхоачашъяьй «Грознефтехимремстрой» треста, «Грознефть» объединене СМУ-2, «Монтажтермоизоляци» треста СУ, «Связьстрой» треста СМУ-2.

Цхьабакъда, гІишлон - монтажни организацеша кхоачашъяьяц къахьегама оасарле лакхъярен гІишлон - монтажни балхашка дІадолар лохдарен планаш. Царех я Новогрозненски ТЭЦ-а СУ, транспортни управлене СУ, юрта боахама министерства Серноводски ПМК, кхыраш.

ХАЛКЪА ВАХАРА МАТЕРИАЛЬНИИ КУЛЬТУРНИИ БОАРАМ ЛАКХБАР

Къахьегамхой вахара материальни культурни боарам дІахо лакхбеш хилар 1980 шера.

Юкъера лаьрхІача шера халкъа боахаме къахьегаш хинна болхлойн гІулакхера наха 1,3 процент тІаккхийттар.

Берригa республика хьанийцача бетта юкъера лаьрхІача болхлошен гІулакхерча нахен эцаш дола алапа 145 сом хилар, шера из тІаккхийттар 3,9 процент. Халкъа боахама цхьадолча керттерча доакъошка хІара боахлочо юкъера лаьрхІача бетта эца алапа кхы к лакхагІа да: промышленносте — 156 сом, гІишлошъеча — 179 сом, буруш деттача — 230 сом.

1979 шера хиннарел кхо процент дукхагІа хиннай ахчан доходаш, юкъарча боахама колхозхой доходаш а лакхъеннай.

Паччахьалкхени кооперативни торговле розничин товарооборота объем, юкъара кхача а тІехьа дІалаьрхІача 1980 шера хилар 712,3 миллион сом, вІаши нийсдеча маьхашка диллача 1979 шера хинначул 4 процент дукхагІа хилар из.

Паччахьалкхени кооперативни торговле предприятеша 1980 шера розничин товарооборота план 101 процент кхоачашйир.

1980 шера бахача кагага деза цхьадола кхачани промышленни товараш 1979 шера дехкарел дукхагІа хилар:

Чугъьрий — 5 процент.
Генарий даьтта — 6 процент.
Маргарини маргаринови продукции — 7 процент.
ТІехьнахьен чухьнахьен
Шекар — 4 процент.
духхаду баргаьш — 7 процент.
Трикотажни изделеш — 4 процент.
Кога гІирс — 5 процент.
Мебель — 2 процент.

Товарооборота дохкеш дола товараш дукхагІа хиннадале а, цхьадолча дефицитни товарашца бахача наьха дегІаука хьашташ дизза кхоачашдаьдац.

Наьха бытовой гІулакхаш делга дІахо дегІанхад. 1980 шера быта службо бахача наха даь бытовой гІулакхаш 22,7 миллион сома маьха да — 1979 шера даьрел 5 процент дукхагІа. Быта предприятеша юрташка деш дола гІулакхаш 16 процент дукхагІа хилар.

1980 шера наха чубаха цІенош хьалдеча дІелхийта капитальни вложенеш 33,4 миллион сома маьха хилар. Хьал а даь эксплуатаце наха чубаха дІаденнад 194,7 эзар квадратни метр паччахьалкхен цІенош.

Пятилетка тІехьарча шера финансирование массейолча источникех хьалдаь керда цІенош 294,9 эзар квадратни метр дар. Шера болхлойн гІулакхерча наьхен ахархойн 6700 дезала керда вахар диллар дика нийсъьяча квартирашхен цІеношкен.

Паччахьалкхен капитальни вложеней чотагІа хьалъьяй 4567 дешархочоа моттиг йола школьни зданеш, 1740 моттиг деша даха ха йоацача берий учреждениеш.

Наха чубаха цІенош хьалдара шера план кхоачашъяьй 100,1 процент, школаш хьалъяра задани — 113 процент, деша даха ха йоацача берий учреждениеш хьалъяра план кхоачашъяьяц.

Республика городашкен юртацкен сетевойн коачен газ чуйиллай 11,1 эзар квартире, шера планагІа 10 эзар квартире мара чуйилла езаш ца хиннача.

Республике кхоачашдеш да берригa кагирхой юкъера дешар дийша хулийтилга. 1980—1981 дешара шера дийнахьарча юкъарча дешара школашка дешаш да 255,5 эзар бер. Цул согІа, сайринарча, сменни, заочни школашка дешаш 21,6 эзар кагирхой. Юкъерча ПТУ дешаш ва 7,3 эзар саг, тахникумашка, юкъерча, лаьрххІача дешара заведенешка — 14,2 эзар дешархо, вузий 13 факультете дешаш ва 12,2 эзар студент.

Республике халкъа боахаме къахьегаш ба лакхерен юкъера лаьрххІан образовани йола 79,7 эзар специалисташ. Уж шерагара шерага дукхагІа хул, вийнахьа специалисташ 2,5-эза сихагІа дегІаух. Берригa специалисташ хьанийцача ахаш согІа бараш кхалнах ба.

ДІадахача шера шеръекар культурно - просветительни учреждений сеть. Республике я 418 культура дворец, клуб, царех 317 — юрташка. Дукха нах дІаязбенна болча 482 библиотеке 7 миллион согІа книжкен журнали да, книжкай фонда ахаш юрташкарча библиотекашка да. Республике нах бахача моттигашка болх беш я массейолча ведомствайн организацейн 379 киноустановка, царах 345 киноустановка стационарни тиглагІа я, 331 — шера экрани.

ДІахо а дегІаера здравоохранени. Республика здравоохранене учреждениешка латта больничина маьлгеш 11540-нега дІакхаьчар.

* * *

1981 шу дІа а доладаь Нохч-ГІалгІай АССР къахьегамхой кийчо еп ба КПСС XXVI съезда сийленца лакъабаха, уж дог тийша а ба цхьайтталагІча пятилетка хьалхарча шера оттаяь заданеш толамца кхоачашъергхьдарах.

Нохч-ГІалгІай АССР статистически управлени

Парте XXVI съездага йола КПСС ЦК проект ювцаш

ДЕ ДЕЗАРАШ ДУКХАГӀА ДА

КПСС XXV съезда исторически решенеши, КПСС ЦК, СССР Министрий Советa соцамаши, КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела нов. Л. И. Брежнева указанеши кхоачашъеш, республика жилищно-коммунальни боахама министерства болхлоша, инженерно-технически балхахоша ханал хьалха кхоачашдир 10-ча пятилетка керттерча дакъера технико-экономически финансовни декхараш, айбкр бахача наха, кхыча потребителашта коммунальни а бытовой а гӀулакхаш дара болх.

Нагахь санна коммунальни гӀулакхаш дар 1975 шерацa дийзача, 10-ча пятилетке тӀехьарча шера неха дась бытовой гӀулакхаш дукхагӀа хиннад 44,8 процент, цуйца цхьана юрташкарча наха деш дола гӀулакхаш — 75,2 процент. Ремонтно-гӀишлон балхий объем — 32,2 процент.

10-ча пятилетке алсама дегӀадаьхкад коммунальни боахама дерригa доакъош. Дукхьал моттигерча Советашка гӀолла коммунальни гӀишлош хьалъеш хӀара шера дӀадахи ахча 48 млн. сом да.

Иисте а баьнка эксплуатаце дӀабеннаб юкъера лаьрхӀача денкен-буси 120 эзар куб. метр хий луш бола гӀирс. Из бахьан долаш тоаденнад мелача хида городаш Грозный, Гудермес, Назрань, [р]йцентраш Шали, Урус-[М]артан, Ножай-Юрт Ӏалашъелга.

Гогорд Гудермесе хьалбаьб хий цӀенду гӀирс, реконструкци яьй Аргунерчоа. Городашка, райцентрашка хьалъяьй хий лела 112 километра канализаце 32 километра йола сетеш. Х-ча пятилетке хьалъяьй 520 километр газопровод, 63 эзар квартире газ чуйилляй, цу дакъе юрташка — 34 эзар цӀагӀа. Тахан городашка а юрташка а газ чуйилла 230 эзар квартира я. Болх беш я троллейбусий транспорт, хӀанз дӀоахал 44 километр я. Тоаденнад жилищни фонда гӀулакх. Тишача цӀеношка ера а баьха наха ьттув болча квартирашка бахийтаб 1145 дезал.

Бакъда, жилищни органисацей балха дукха да кхоачамбоацараш а: кхоачаш хиннадац капремонт а жилфонд алсамъяккхар, цул шу да город Грознерча цӀеношта капремонт яра план кхоачаш це еш юса. ДӀадаха дезаш да уж кхоачамбоацараш. Цу гӀулакха хӀанз йолаш я тороваш; город Аргуне хьайийллай 3 миллион гаргга сома сметин мах бола «Чечингремстрой» треста промбиза.

Юрта боахама къахьегамхошта а эш городе бахача наьхачул воагӀа доаца вахара хьалаш. Из социально-экономически декхар чакхдоаккхаш хьинаре въахьега деза 11-че пятилетке юрта боахама а тха а министерствашa, кхыйолча юртбоахама органашa. Хьалхашка латтараш доккхий бехктоккамен декхараш да. Цудухьа укх пятилетка хьалхарча шера денз бе беза коммунальни гӀишлош хьалъяра хьахийца ахча кхоадеш а доагтӀача бесса дӀадохийташ а. Укхоза дикка пайда хургбар, нагахьа санна массанена эшаш йола коммунальни объекташ хьалъеча республикерча производственни объединенешa, управленеша, предприятеша дакъа лоацарс. Иштта «Грознефть», «Грознефтеоргсинтез» яхача объединенешта хӀара шера хьахец коммунальни объекташ хьалъяра йоккхий капвложенеш, цхьабакъда, цу гӀулакха лерттӀа эшаш йола тӀерко ца хилар бахьан долаш уж капвложенеш шерагара шерагa пайда ца эцаш юс. Масала, 1977 шера денз «Грознефть» объедчиненес Октябрьски районе хьалъеш я канализационни коллектор, мах а бац цув берригa а 1 миллион сом мара, цхьабакъда, хӀанз а тӀехьа чакхбалавза ба из болх. 1976-ча шера дена из тайпа коллектор Заводской районе хьалъеш я «Грознефтеоргсинтез», хӀанз а тӀехьа бал баьнкабац из болх а. Цу объединенеша цхьа бахьан коммунальни объекташ хьалъеча дакъа лоаце а, кхыйолча объединенешa, управленеша, предприятешa, масала, «Оргтехника», «Красный молот» яхача заводашa, машинакъа Грозненски отделене, кхыйолча ведомствашa массанена эшаш йола коммунальни объекташ хьалъеча из деза а лацац.

Вахаро гучадоаккх благоустройство, текущи ремонт еча, жилищни фонд Ӏанга кийчъеча духхьал цхьан коммунальни органисацей низаш ца тоъалга. Российски Федерацерча кхыча городий опыто гучадоаккх, хӀара домоуправленена шефство лелае дӀачӀоагӀъяь промышленни предприятеш, учрежденеш, организацеш йолча из болх йоккха эффект йолаш чакхбоалаш хилар. Дика пайда хургбар хӀара микрорайоне вӀашагӀъолла директорий Совет хилча.

Жилищни боахама материально-технически бева тоаяра благоустройства гӀул а юх лаххдеча шерра общественность юкъеоза ро дикка Ӏо-ноаньостал дергдар. Массане а цхьана дакъа лоацаш хьадах хӀама дезагӀа хул. ХӀара цӀий квартира, бӀарчча цӀа, кое, улица лорнеча, тоаеча массане цхьана хьегаш дола къа — ккон бара, дерригa а дог лазаш леладара кхетама школа а хиле дӀаотт. Цудухьа КПСС ЦК проекта бархӀагӀча раздела тӀа «ЛерргагӀа тоаде советски наькъ чуӀеча цӀеной хьалаш» яхача дешанта е дешаш тӀатохача бакъахьа хет сона: «Городийн мах бахача кхыча пунктийн благоустройство еча бахархошка шерра дакъа а лоацийташ промышленни предприятийн органисацейн низашк средствашк юкъеоза».

Цхьаболча наха кхом бац газа, хий, электричества. Из дерригa а халкъа боахам ба, из лорабе а цуя кхом бе а декхарийла ва хӀаравир.

Цунах лаьца даимах бе беза кхетама болх. Из болх чакхбоаккхача хьинаре дакъа лаца деза непайоазон органаш, радиос, телевидене. Цудухьа проекта шийтталагӀча «Экономе режим чӀоагӀъе, боахама расчет чӀоагӀагӀа хилийта» яхача раздела е дешаш тӀатехача бакъахьа хетар: «Коммунальни гӀулакхашка дӀаухейташ йолча газа, хий, йовхала, электроэнерге кхом бе декхарийла да хӀара советски саг».

Кхы цхьаьнха а дар са ала. Укх тӀеххьарча хена йоккха индустриальни база а хинна дӀаэттад цӀеной хьалделга. Цу гӀулакха хьалъяь а домостроительни комбинаташ. Цар ноакъостал ду цӀенош сихен дикен хьалде. Нагахьа санна цӀеноши кхыйола объекташи ханал хьалха хьалъяь йоале а, коммунальни боахама объекташ тӀехьаюл. Къаьнарча методегӀа уж хьалъеш хиларца. Укхаза а лаха йоагӀар керда интенсиви формаш а методаш а. Цунна къаьстта теркам тӀеоза декхарийла я Нохч-ГӀалгӀай гӀишлон управлени — коммунальни гӀулакхий керттера подрядчик.

А. ЗЯЗИН,
Нохч-ГӀалгӀай АССР жилищно - коммунальни боахама министр.

Дош кхоачашду

«Экажевский» совхоза механизаторашеи инженерно-технически болхлошея, алтайски механизаторий почин хьал а лаьца, КПСС XXVI съезда баха ма боагӀара накъабахара хийча еш, районе хьалхарчаре инициатива дӀайолаяьй 1981 шера бӀаьсте кхашка дергдолча балхашта юртбоахама техника ханал хьалхеи дикен кийчъяра. Цунца кувзадени механизаторий ерригача коллективашка собранеш а яь, доккхагӀдола социалистически декхараш тӀайийцар, моральни материальни поощрени яра чакхдоахаргдола гӀулакхаш белгалдир. Лоацца аьлча, хӀаране а бӀарччача коллектива а шоай заданеш кхоачашъе дое доагӀаргдолаш оттаяьй яха условеш.

ТӀайийцача декхарашка хьежача лаьттана обработка еш, хӀамаш дӀаювши дӀайогӀаши йола ерригa юртбоахама машинаш 1981 шера 1 январь хьатӀаккхачалехьа тоаль яха, тракторашта автомашинаштен ремонт яра IV квартала план 1980 шера 20 декабрга кхачилехьа кхоачашъе, 70 процентал кӀеангагӀа йоацаш ялаташ чуэца комбайнаш кийчъе езаш дар тхо. Уж декхараш ханал хьалха — 15 декабре кхоачашдир, вешта аьлча, тоаьй 6 трактора меттел — 12, 3 автомашина меттел — 5, хӀаьта 19 комбайнах 15 кийчъяь яьнай. ХӀанз йол чуэцен коартолаш чуэцен техника тоаль боалаш латт механизаторашa.

Техникана ремонт еча дяна къахьег механизатораша: № 1 Эолча бригадерча Холухоев Идриса, Костоев Мустафас, Толдиев Аьхьада, № 2 йолча бригадерча Балоев Хьашбикара Цечоев Ювназа, Точиев Мувсас, № 3 йолча бригадерча Налькиев Рамзана, Налькиев Османа, Шонхоев Абуязита; 10 балха дийнахьа шоай комбайнаш кийчъяь а яьха, хӀанз шоай новкъосташта гӀо деш болча комбайнераша Гиреев Макшарипа, Угурчиев Ӏамархана, Угурчиев Мухьмада, Гайтов Татархана.

Техникана ремонт еча хана дикка новкъостал ду тхона «Госкомсельхозтехника» яхача Нохч-ГӀалгӀай объединене запасной ааттхадаш, къаьсттта узлаш, агрегаташ телергца. Цхьабакъда, цун оагӀорахьара а къоаста ца деш диса а дукха дешаш да. Масала, тонарин: кхычен балхашта саготта эша металл доацаш тхо дагӀа 3 бутт баьяаб. шорттига лел Д-37 СИД-62 яхача, къаьстта а автомобильни двигателашта ремонт яра болх, хӀаьта цу гӀулакхо йиш хилийтац хайнахьа тракторашн автомашинаши тоаль яха.

1980 шера март бетта совхозо тоаяйта «Сельхозтехника» Назрановски РПО Ӏеенаар тайп-тайпарча маркех йола 17 аккумулятор, цхьабакъда, тахьарча дийнахьа уж тхона юха хьанхачаза я. Цар а кхыча а кхоачамбоацараша, бакъдар аьлча, белгалара дукхалеиаш уттаю ремонт сихе дикен дь дикхара. Цхьабакъда, «Госкомсельхозтехника» объединене кулгалхоша из теркал а дась, цхьа хӀама дергда мотт сона гӀулакх сихагӀа чакхдаккхара.

«1981—1985 шерашка а 1990 шерага кхаччалца а СССР экономически социальни дегӀайоаллара керттера лостамаш» яхача парте XXVI съездага йолча КПСС ЦК проекта «Агропромышленни комплекс дегӀайоалаяр» яхача шелагӀча пункте доккхий декхараш оттадаьд юрта боахам дегӀабоалебарен цун продукци алсамъяккхарен дакъе. Из пункт дӀахо шер а еш ӀотӀатоха ловра сона е дешаш: Уж декхараш кхоачашдара кестара бувлаш бола нах лерагӀча тайпара административни бехктеккаме озабба».

Наьсарен района «Экажевский» совхоза механизаторашa сийлекца кхоачашдергда шоаш тӀайийца социалистически декхараш, баха ма боагӀара накъагӀоргба уж КПСС XXVI съезда.

И. АУШЕВ,
«Экажевский» совхоза директора декхараш кхоачашдер.

БАЛХА ТӀА ЛОСТАМ ХИЛЧА

Советски Союза Коммунистически парте XXVI съездага йолча «1981 — 1985 шерашка а 1990 шерага кхаччалца а СССР экономически социальни дегӀайоалаяра керттера лостамаш» яхача КПСС ЦК проектахи Назрановски районни партейни организаце декхарехь яха дош дувцаш хиначa партийно-боахама актива собране доклад йир райкома хьалхарча секретара А. А. [Макиева].

Ер тӀеххьара шераш бериате хиннад наьсархошта. Экономика, культура дегӀайоалаеча, организаторски политически болх беча белггала дика хувцамаш хиннад. Района промышленносто продукци маьхалъяккхара пхе шера план кхоачашъяьй 26 ноябре. Планал совгӀа арахийцай 6 миллион сома продукци.

1979 — 1980 шерашка Ӏалама хьайаш хала хиннадале а района кхаш леладерий кхьинай пачхаьлкхенга ялат, генараш, коартолаш, кхыйола продукташ йохара план дикка тӀеххкоачашъе. Дика къахьегаш хьайоагӀа совхозаш — «40 лет Октября», «Экажевский», «Назрановский», совхоз-техникума коллективаш. Ерригсоюзни кхьe хьайбаш продукташ ахарех йохкарех дакъе районе духхьашха КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Сийлен грамота луш белгальякхай.

Уж толамаш ши-шегӀа хьахиннадац. Къаьнарча ӀадатагӀа боахам лелабе гӀийрталагӀа цхьаболча кулгалхошка, тӀехьайксача уйлашца, ледарлонашка цӀенхашта къовсам лоаттабе бийзар.

— Районе хӀанз а кӀезига яц къоастае езаш йола проблемаш, — йоах нов. Макиева. — ВӀарчча хьайцача района промышленносто болх толаме баьбале а цув хӀанз а вӀаштӀехьдаьннадац ерригa предприятеш, цар цехаш, участкаш, бригадаш шоай декхарех лоархӀаеш хулга, дика мара йоаца продукци ара ца хецилга, хӀаман кхоли хьурмати дара тӀабербаь бу болх лерттӀа оттабелга, къахьегама овсарое дикка лакхьелга, продукцета дӀадодар чухьнахьа доаккхилга.

Иштта ледара болх беш хьайоагӀа кирпишкий, маьлко заводаш, мельзавод, трикотажни фабрика. ЧӀоагӀа сатото яйташ да гӀишлон организацей гӀулакхаш. ГӀишлон-монтажни балхаш дара шера йола планаш кхоачашъяц Серноводски ПМК, ПМК-432.

Уж ледарлонаш эттара хьалхе гӀишлошъераштa хан ханнахьа эша материалаш ца лоаттаярца, балха говзал йола нах ца тоъарца. Механизаци кӀезига юкъейоалаярца йийза ца Ӏаш, социалистически яхь лерттӀа йоарма ца ярах, къахьегама дисциплина чӀоагӀа ца хиларах, боагӀаш бола организаторски, кхетама болх ца берех я къахиина я.

— «1981 — 1985 шерашка а 1990 шерага кхаччалца а СССР экономически социальни дегӀайоалаяра керттера лостамаш» яхача КПСС ЦК проекто, — аьлар докладчико шийя къамаьл — виcте — доалаш, — вай мехка доккха хувцамаш хургдолаш оттадаьд. Дукха эргалонаш хургья вай районе а. 17 процент тӀаккхетаргья трикотажни фабрике арахеца продукци, шерлургье. «Электроинструмент» яха завод хьаеш латт генарех даьтта доаккхаргдолаш йола завод. йистелергья кирпишкаш еча завода ю реконструкци, маьлх еча заводе хьаеллаьргья хьоала ду цех. Цудухьа вай бергига низ тӀабахийта беза уж объекташ сихагӀа йистеяхаш.

— Дика толамаш доахаш хьайоагӀа «Электроинструмент» яха тха завод, — аьлар слесара-лекальщика А. М. Котиева. — Тха коллективе а дог рьвле долаш тӀайийцар КПСС XXVI съездага оттаяь проект. Из йийцар партийни собранешка. Шерагара шерагa тоалуш латт тха къахьегам, вахар. Из иштта хул парте правительства къахьегамхой чӀоагӀа йоаяю ендаь.

Проекта йиьлагӀча разделе яьнад: «ГӀишлон-монтажни инструментен механизироваши, кулг-мара деча балхий гӀишлон-отделочни машинийн технически боарам лакхбе, номенклатура шеръе, уж дукхагӀа хьае».

Актива собране къамаьл даьча трикотажни фабрика директора В. И. Ветурина белгалдаьккхар, КПСС ЦК-ас XXVI съезда оттаьча проекто шоай болхлой политически къахьегамен хьинар чӀоагӀа айдаьлга.

— ДӀадахача иттлагӀча пятилетка тӀеххьарча шера — аьлар цо, — продукцена реализаци яра план 102,9 процент кхоачашъяьй коллективо. 13 процент лакхъеннай къахьегама овсарле. Пхиь керда конвейер вӀашагӀъеллай укхаза. Совхна шии изделена дикала Знак еннай. 20 ноябре коллективо шера йола план кхоачашъяьй.

— Цхьабакъда, — аьлар цо, — долеш да балха тӀа дукхха кхоачамбоацараш а. Дукхьал соахка 11 бетта пахa доадаьд 6117 сага-ди. Болх тоабара тӀатеӀа къахьегаш я хӀанз тха партийни, профсоюзни, комсомольски органисацеш.

Активе иштта къамаьлаш дир совхоза-техникума парткома секретара В. А. Умарова, «Экажевский» совхоза звеньевоа Т. Гайтова, автотранспортни предприяте керттерча инженера Б. Евлоева, «40 лет Октября» яхача совхоза звеньевоа Б. Г. Кодзоева, маьлх еча завода директора Х. М. Местоева. Цар дийцар шоай коллективаша даьхача толамех, гучадаьхар кхоачамбоацараш, уж дӀадахара наькъаш белгалдир.

Болх тоабара тӀаерзаь резолюци тӀайийцар актива собране. Районо 1981 шерара керда социалистически декхараш тӀайийцар.

А. САГОВ.

Карабулакски химически реагентий завода коллективо ханал дукха хьалха кхоачашдир иттлагӀча пятилетка задани. Дика дӀадоладаьд цо цхьайтталагӀча пятилетка хьалхара шу а. Массаза санна социалистически яхье хьалха латташ я Любимцева Вера керте латтача «А» яхача смена коллектив. Технологически режим чайса лелаеш къахьегаш ба цига аппаратчикаш, коммунистически къахьегама ударникаш Васильцова Надежда, Сухова Тамара, кхыбараш.

СУРТА ТӀА: (аьрдехьара аьттехьа) аппаратчикаш Н. Васильцова, Т. Сухова, смена начальник В. Любимцева.

И. ПЛИЕВА сурт.

ЦхьайтталагӀа пятилетка: хӀама хьакхоллара низаш дӀанийсдар

Парте XXVI съезда йолча «1981—1985 шерашка а 1990 шерага кхаччалца а СССР экономически социальни дегӀайоалаяра керттерча лостамий» КПСС ЦК проекта тӀа лаьрхӀа да малхбузехьарча районий экономически потенциал сихха совйоаккхилга Ӏалашде. Цар Ӏалама ресурсаш караерзаяраш СибарегӀа а Казахетане а доагора - энергетически бийдален базаш дегӀайоалаяраш тӀадерзадаь дола дукха балхаш де. Энерги дукха эшаш йола производстваш дукхагӀча даькъе укхаза хьалъе. ГӀишлошъяра база, жилищно-коммунальни культурно - бытовойн гӀишлош хьалъяр, юрта боахам, малхбоален районий керттерча доакъошта эшача машинийн оборудованен производство дегӀайоалаяра сихде, цу кӀийлен тӀа уж районаш экономически комплексо дегӀаухилген кадрашца Ӏалашъедген лаьхде.

Экономика дегӀайоалаяра «Малхбоаленгахьа доладаларе» стратеге анализ эш эттара хьалха теркам гӀаозаш дола хӀама да кердача пятилетка планашка экономически социальни программаш чӀоагӀа вӀаши йийза хилар. Шеко а йоацаш ала йиш йолаш да, социальни сфера (дувцар да эттара хьалха наха чубаха цӀеноши хьалдар) параллельно, хӀаьта дукхача моттигашка хьалхайоахаш легӀаххувлаш ца хилча экономически планий ерригa комплекс кхоачашъе хало хургдар аьнна. Чакхъьнилача пятилетка опыто тешал ду, дукхача доакъой министерствашa социальни программай лоархӀам теркал ца бер бахьан долаш малхбузехьара районаш караерзаяра темпаш лохъенна хилара.

Укхаза экономически потенциал сихха совъяхар диала тарлуш да хьатӀадоагӀача итт шера стратегеца — ерригача общественни производстваш интенсификаци ярца. Халача климатически хьелашка Ӏалама рузкъа карадерзадар дӀадоладаьча хана Ӏалашмате дукха капитал чулоацаш чӀама дале а — масала, Малхбузен - СибарегӀен территориально - производственни комплекс хьаярга 15 шера дӀаяха средстваш 50 миллиард сом да — на гӀулакх рентабельни хиларах шеко йолаш цхьаьнха сат а вац хӀанз. Цу юкъа Малхбузен-Сибирски ТПК сина цӀена продукци 116 миллиард сом мах йолаш я.

Экономисташа даьча лоархӀамегӀа, къахьегама овсарле СибарегӀа кхыча районашкарчул 20—30 процент лакхагӀа я. СибарегӀени Гаьнарча Малхбоален ресурсаш караерзаяра темпаш кердача пятилетке сихъяр, цу тайпара, геттара дика хургда СССР берригача халкъа боахама эффективноста, хӀаьта долче, пайдана хургда мехка бахача берригача наха.

Гуш да, малхбоалехьара районаш цар географически масштабе (Малхбузен-Сибирски ТПК, масала, цо дӀалоацача майдага дилача Франци, Англи, Итали, Финлянди саннай йола йиь пачхаьлкхе массел я) караерзаяр цхьан пятилетка чулоацача шерийна даьдарг ца хилар. СибарегӀе дегӀаахаро къаьгга хьахьонх пхе шерий планашa нарара кара а эшаш из гӀулакх дӀахьоргхилар. «Керттерча лостамаш» тӀа хьатӀадоагӀача итт шера «де дешар да бокъонца хьехинна яьнача социалистически обществе совленех биеза пайда эцар» яха дешаш вай дашача хана, дуцар да, къоасттадаь аьлча, производительни низаш дӀанийсдара хьанъехьара стратегически маневр чакхйоаккхаш итт шера программо кхоачашдер тӀехьа тӀадоагӀача покхалий дика тайнача вахарах стабильно дегӀаахараш хард йоллар.

«Малхбоалентахьа дахарсихдеш, цхьайтталагӀча пятилетка планаша цхьанна хӀамана а эшаш яц Уралагара малхбузенгахье йдача союзни республикашта. Цхьайола оговорнаш йича ала йиш йолаш да, мехка экономикана деш йола качественни хувцамаш дае чакхдоахаргда эттаре хьалха цу гӀулакха эша лакха квалификаци йола кадраш, хьалхе а дегӀаеяя производственни база, лакхагӀа тӀа латта Ӏилма, транспортни комплекс йолча СССР европейски даькъа тӀа.

Кердача пятилетка «Керттерча лостамаш» тӀа укх тайпара формулировка яьй цу декхараштa: «Мехка европейски даькъа тӀеи Уралеи промышленность дӀахо дегӀайоалаеча чакхдоаккх керттерча даькъе хьа а дь йолаш йолча производственни потенциалах дикагӀа пайда эцара, болх беш бола нах сое а ца боахаш болх беш йолча предприятешта реконструкци ярен технически дикагӀа Ӏалашъярен чотагӀа. Европейски районашка керда предприятеш а ма йохкийтийла хӀанз болх беш йола предприятеш шер а ма йитайла».

ХьатӀадоагӀача итт шера лаьрхӀа йола массанк экономически решени демографически ситуаци чӀоагӀа эттеъъала. оттар бахьан долаш ль я. Къахьегама ресурсаш чӀоагӀа тӀаттадуш дегӀаялача хьалашкара уж практически «вӀалла тӀа а ца оттаэлуш» дегӀаахара хьалашка боацаш латт хӀама моли. Чакхдаьнача пхе шера болхлой низанга 11,2 миллион саг тӀеккхийтте. ЦхьайтталагӀча пятилетке тӀаьхета могараш геттара кӀезига ба — 3,3 миллион саг. Демографически прогнозаша тешал ду шийтталагӀча пятилетке, вешта аьлча 1986—1990 шерашка чулоацача юкъа болхлой кулгаш эшара гӀулакх геттара яра оттаргхилара.

ХьатӀадоагӀача пхе шера йолча планаша, цу тайпара, де лерхӀар, цхьан оагӀорахьара, эшачен хӀанз болаш болчен болхлой низа къаьжа хӀанз йолаш йола территориальни диспропорци тоаяр, хӀаьта шоллагӀча оагӀорахьара, мехка экономика 1990 шерашка хила мегаш йолча «демографически вакууме» болх бара кийчъяр. Эттара дукхагӀа тӀабетталургда къахьега могаргдола нах Юкъерча Ае. Цунца дувзадена да 1981—1985 шерашта йолча планаш тӀа «Юкъерча Ае республикашка ...дукха къахьегама низ чулоаца юрта боахама, айгача промышленноста, машиностроене доакъош дегӀадоалаяра» дӀакхер оттадар.

ЦхьайтталагӀча пятилетке производительни низаш дӀанийсдара планаш оттаяь яьнай, уж оттаяй мехка берригача халкъа боахама комплекс пропорционально дегӀаахара хьашташ теркал а деш. Цар теркалъю иштта союзни республикай боахама башхалонаши царна эша специфически хӀамаши. ГӀулакх цу тайпара уттадаро дӀаяхача хана новкъостал дир республикаш экономически а культурно а дегӀаахара даькъе этта исторически кийсо йоаца гӀулакхаш дӀадаха. ХьатӀадоагӀача итт шера производительни низаш дӀанийсдаро экономически рӀгӀатех пайда а эцаш новкъостал дергда, «Керттерча лостамашка» белгалдоаххача бесса, СССР доккхий а вӀашига а къамаш массе а оагӀорахьара вӀаши гаргаоза, общество кхы а чӀоагӀагӀа социально цхьан тайпара е, советски наьха идейно - политически цхьоагӀо чӀоагӀъе.

Вячеслав КОСТИКОВ,
АПН обозреватель.

БУРУВДЕТТАРАШТА ДОЛА КЕРДА «БӀАРГАШ»

«Къаьнача буровой техникана метта кердачу юкъейоалаелга сиxдерен уж вӀаштӀехьдоахилга дӀахо эргадаьккха тоадерен чотагӀа тоадe бурув тохара балхий технико-экономически хьокхалаш» («1981—1985 шерашка а 1990 шерага кхаччалца а СССР экономически социальни дегӀайоалаяра керттерча лостамех» йола КПСС ЦК проект).

ХӀанзарча ханарча моллагӀча технологически процессо дӀадех бустамен управленен техника эргаьккха тоаяр. Бурув тохар чоалхане процесс яле а, из хӀанзарча ханарча автоматизаце средствашца Ӏамашъяра гӀулакх эсала латт.

1980 шера июль бетта пачхаьлкхен комиссе могадьдар дикала категори эттара дакхагӀа йола бурув деттара параметраштa тӀахьожам лоаттабара йола керда комплекс аракецалга, «Промавтоматика» яхача НПО чуйоагӀача «Нефтегазпромавтоматика» яхача СПКБ-ерча разработчиккий йоккха йоацача коллективо дукхача шерашка къахьегар бахьан долаш хьалъй дуней стандарташка хьежжа йола керда комплекс. Дукхха творчески низ дӀабеннаб технически Ӏилмай кандидаташа Б. А. Грачевен, А. А. Симоновен, балхахоша В. Г. Купельницке, Н. Д. Склярова, М. В. Лемягова комплекс комиссе хьажийта дӀаиллалца йолча хана. Из хьаьхокх керттера пхиъ технически решени авторски тешалаш а долаш хиларо. Кердача комплексо йиш хулийт ерригача бурув деттача инструмента дозал кийсагӀа а тешамегӀа а оза, юлаш йолча ноачала давлени, оста лаьттах Ӏочудихара кӀоарган, дӀоагӀа тӀара механически момент, ротора истола кхестара сухал, юлаш йолча коачала расход йиста. Цхьан комплекса экономически эффект шера 40 эзар сома боараме я.

ЧӀоагӀа хала хилар АКРУС хьае. Де лерхӀаш хинна керттердар дар минус 50 градусагара плюс 50 градусага кхаччанца йолча температура шерача диапазоне болх будургбола тешаме аппаратура хьаяр. ХӀара керлача технически решенегара цо дӀадехаш хинараш дукха дар. Разработчикий дийзар электронни элементаш датчика корпусе дӀанийсъяра идеяна тӀера бовла параметраштa преобразовани яра йолча виброустойчиви йоаца конструкци хулийтилга дӀадехача частотничунна метта интенсивни метод харжа, дустамех хьахиннараш дӀахьокхара эргономика а кхерамзлен техника а дӀадехарашка хьежжа йола оригинальни табло хьа яр. Белгалдаккха деза, табло автоматизаце средствай Ивано-Франковски конструкторски бюро инженерашца цхьана хьаяь хилар.

Установочни сери арахецa лаьрхӀад 1981 шера. «Промавтоматика» яхача НПО опытни заводо кхоачашду производство бурув деттача бригадашта йола АКРУС оала керда дустамий комплекс арахецара технологически кийчъяра балхаш.

Амма тха объединене инженерий творчески уйлаша хӀанззе а дӀадех функциональни тороний диапозон шерра йола керда комплекс хьаяр. Микропроцессорни техника дегӀаахаро торо хулийт доккхий хувцамаш а ца деш тайп-тайпара долча технологически а климатически а хьалашка лелае йиш йола автоматически управлене чӀоагӀа устройстваш хьае. ХӀаьта бурув деттачара хьалаш-м да а да чӀоагӀа вӀаши тара доацаш. Чоалхален степенга дилача Малхбузен СибарегӀа бурув тохар Къулбаседа Кавказа бурув тохарца кийсде йиш йолаш дац. Малхбоален СибарегӀара климатически хьалаш Азербайджанерчарца кийсде йиш йолаш дац. Цул совгӀа, телефонни е радио тешаме бувзам вӀаштӀехьбаккхара торонаш а яц цхьатарра. Геттара вӀаши тара лоацача бурув деттара хьалашка пайда кийбе йиш йолча аппаратурана разработка ярга дӀадодар геттара кӀезигдара оаха могаьй макромодульни подход. Цун маӀан латт, дустамийн управленен устройство макромодулей къаьст-къаьста йола комбинацеш бурув деттара долча тайп-тайпарча хьалашта ма эшшара хургйолаш массех микромодулена скъаш хиларах. Микромодуль яхар хаьдза функциональни назначени а йолаш йола бокъонца кийчъяь яьна надели лархӀа езаш хӀама я. Могадеш да скважинаш йоахаш бурув деттара тӀахьожамен параметраш йистарен макромодуль хьае (кхаь модификацех), управлене макромодуль (ши модификаци йолаш), даннеш дӀателара йола макромодуль (кхаь модификацех). ЦӀераш яьхача модификацей ларда тӀа хьае йиш я бурув деттара балхашта управлени яра йола 20 совгӀча тайпара хоадам болаш йола устройстваш. Масала, эттаре чӀоагагӀа дӀаларжа тии хургья лаьттан тӀара пхиъ технологически параметр йистара бурене механически сухала хӀанзара лоархӀам хьахьувккхара, технически параметраш регламенто йоалийта лаьрхӀачоа тӀераювларах сигнализаци яра, хана ховдаьча интервале бурув деттача станока тӀа хулача операцеех йолча сводкана формировани яра, инструмент забойна дӀачуялара управлене яра, инйслуча аварийни ситуацеех сигнализаци яра, радиопомехаш бувзам тешаме ца хиларе лакха долча хьалашка бурув деттача станоко беча балха хьакъехьара даннеш диспетчера телара йола устройство.

Цу тайпара йола микропроцессорий макромодулей комплекс хьаиро лакхъергья бурув деттача бригадай къахьегама овсарле. хӀаьта тха НПО коллективо цу наькъаца шийгара доагӀа дакъа лоацаргда Советски Союза Коммунистически парте XXVI съездо тӀаэпаргйола СССР экономически социальни дегӀайоалаяра керттера лостамаш кхоачашдеча.

Л. АФОНИН,
«Промавтоматика» яхача Грозненски НПО генеральни директора заместитель, технически Ӏилмай кандидат.

Ер сурт даьккхад Тюменски областе Уренгой-Грязовец яха газови трасса юллача. Кердача, йоккхача трубопроводо торо хулийтаргья мехна промышленни центрашка Ямало-Ненецки автономни округерча газ йоалладача моттигера газ дӀаахийта. 1400 миллиметр сомача болата турбашта сварка еш лакха овсарле йолаш болх беш и «Север» яха лаьрххӀа кийчъяь комплекс.

СУРТА ТӀА: Уренгой-Грязовец яхача газопроводе трассе. Дукха тоакаш ева йола болата турбаш сварка еча хьатӀаккхухьаш латт.

И. САПОЖКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Доазол дехьара

УГАНДА: ЮХАМЕТТАОТТА ЙОЛАЯЛАРА ЮХЬ

1971 шера январь бетта президенталара Иди Амина дlаваьккха хиннa мехка эггара къаьнагlа болча политически деятелех цаl Милтон Оботе керте латта Уганда Халкъа конгресс хоржамаш доладешхьа котъяьлир бокъонца хила лоагlаш хиннa хlама дерхl угандийски журналисташа а кхыча мехкашкарча объективни болча гlулакхаш зувараша а.

Парте политически программа Уганде бахача дукхагlа болча наьха lхьаштаьта ма эшшара я. Итт шу хьалха НКУ кулгал а деш лоархlаме толамаш даьхадар мехко экономика а культура а дегlаккхувлача. 1971 шерага кхаччалца йолча юкъа Уганде толамца болх беш яр текстильни фабрика, металлургически, радиосборочни, трубни заводаш, дулха комбинат, наьхк ю завод кхыйола предприятеш, цар продукци кхыметтел экспорте я йодар. Толамца дегlаухар юрта боахам а. Малхбузехьарча кепайоазоно континента тlа «зиза таха беш санна толуш» латтача мехкех цаl ба оалаш, африкански масштабашка диллача, чlоагlа лакхбеннабар угандийций вахара боарам цу хана.

Иди Амина бархl шера даьча доало хlалакбир мохк. Ераш я тlеххьарча хана мехка финансай министерства нахалъаьха официальни статистически даннеш. Чубахьа боамби 3.5-зза кlезигбелар 1970 шераша нийсбича, кофи — диаза хlана даланзар аьнна. Хlаьта уж ма йий Уганда керттера экспортин культураш. Иштта толхадаьдар промышленноста гlулакхаш а. Иштта, 1970 шера 144 эзар тонн делар шекар деча заводаша шекар, укх шера дерригга а бархl эзар тонн гаргга маре веннадац.

Валюта дайдалар, lаьржа рынок товлар, контрабанди, коррупци, Карамоджа яхача провинцерча ши миллион болча угандийцашта лов моцал иштта да Иди Амина режимо мехка йитача «тlехьален» сурта цхьадола дакъа.

Хоржамаш хилале хьалхха Уганда къулбаседа - малхбузехьарча районашка, Заире Суданей доазошка хьайнаьр Иди Амина эгlорахьарабарий отрядаш. Фу дар де лерхlаш химнари догдоахаш хиннари? «Уганда таймс» яхача газето нийса белгалдоах. Уганда доазон тlа сиута а йолаль хоржамашта кийчо арен уж чакхдахарен гlулакх дохаде а цу наьхъаца мохк ший мукъагlа дегlаахара тlехьарбараш кот ца боалийта а гlертар аминовски бандитий букъа тlехьашка лаьтта реакционни низаш дхаш.

Пресса хьалхарча комментарешка хьежача, Африке империализмо чакхйовхача африкански мехкаш экономически а социальни а дегlаахар, юхатохара средство шоаш лерхlаш йола кхохкама кхуврчаш континенте хьадар а чулоацаш йолча, юкъарча стратеге хьашташта ма эшшара яц хоржамий итогаш. Вахьан доацаш дацар, хоржамаш юхегlертача хана финансови гlо деш угандийски lаьдалаша даь дехараш, мехкара гlулакхаш стабильни а дац политически кикъ мишта хургба хоаш а дац лхаш. США а Англе а ца хьожаш тlехьадахар. Долчча бесса аьлча, цу бахьанаша теша т ду империалисташ Уганда наlарий ко неоколониалистически условеш а енна шоаш Уганде кха чубугаргболча наькъа бе хилча бакъахьа хеташ хиннa хилара.

НКУ кулгалхоша яьча заявленех, Уганда нерда правительство раьза яц угандийски халкъа къаман хьаштешта кхерам тlатоссаш йола цхьанкха а условни тlаяца. Милтон Оботе дешашца аьлча, «итт шера леладаьча итт эхь дайнача гlулакхо йита итт тlехьалё» дlаякхара дола Угандa беррига доттагlаша гlо дари цхьана гlулакхаш леладари да мехка бахача наха догдоахар. Уганде демократически режим юхаоттаярах латт цу халача а атта боацача а новкъа боанкхаргбола хьалхара гlа.

Анатолий ЖИГУНОВ,
АПН корр.
Дар-эс-Салам.

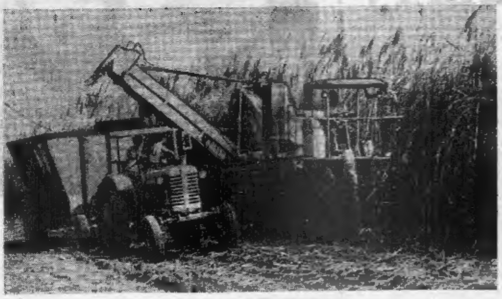

КУБА. Хlанз кубински къахьегамхоша згlара чlоагlа йоахко ен дарех гlулакх да сафра—тростникова плантацеш, шекар доакхача заводашца, транспорте, цу чоалхамча боахама комплекса ерригача звеньяша сихбаь беш латта болх. Карарча сезонагlа шекара тростник чуяшаш чакхйоахкаша беча балха юкъе болгаlа хlама да гlулакх дика вlашагlехьдаккхара, ерригача звеньяша ма оасарлен балха дикали лаккха хилийтара тlехьа лоаттабу къовсам.

СУРТА ТlА: Гавана яхача провинце шекара тростник чуяшаш. Плантаце тlа болх беш а цхьана тхьа советско-кубински КТП-1 яха комбайн.

В. КОШЕВОЙ сурт.
ТАСС фотохроника.

Политически обозревателa заметкаш

ИНДИЙСКИ ОКЕАН: АВИАНОСЦАШ ДlА МАЦА ГlОРГЬЯ?

Америка Вlашагlкхийтта Штаташи Малхбузен кхыдола мехкаши декхарийла да Персидски залива йойана а беррига Индийски океапа а демилитаризаци ярца юзаеннача ковкъоста Л. И. Брежнева предложенешта жоп дала. Нагахьа санна хьалха цар шоай тlема низаш цига хилар бахьан «советски оагlорахьара кхерам ба» лъхадале, советски кулгалхоно еннача предложенеша дlагойт из бакъ ца хилар.

Деле ше къамьл деш Советски пачхьалкхенна кертe латтачо залалени йир, Персидски заливе а цунна юкъерча тlойренаш тlа а тlема базаш хьа ца ела чlоагlдеро, укхазара пачхьалкхенаш ядерни державий тlема группировкашта юкъе ца увзаро, цу пачхьалкхений чурча гlуленкхашта юкъе ца гlертаро, цу районе ядерни а е кхыдола дукха нах боабу а герз ца оттадаро. Хlаьта иштта цунна гонахьарча хишка торговн кемаш лелара йола кхерамзле lалашъяро — цу дерригне кlаьдде деза Индийски океапа къулбаседехьарча даьнъа тlа этта кхераме хьал.

Шено хила йиш йоацаш да, дош цу тайпара оттадар цу йоккхача районерча форда йистошкарча ерригача пачхьалкхений оалангарча хьашташта ма эшшара хилар. Укхаза дадача дукхагlа долча мехкий позици дувцилга а йоацаш хьадда я: уж духьала да цига кхыча пачхьалкхений геразшцара низаш хилара а базаши опорни пункташи ехнара в. Из гlулакх дагадоаллаш йолча правительствашa лерхl гаргтарча хана царна демонтаж ярей дерригa кхыча мехкий геразшцара низаш Персидски заливера а Индийски океанера а врадахарен процесс йолаяла езаш хилар.

Укх регионa дукха а дукхагlа долча мехкашта дагалатте из хlама хувцалуш доала массехк шу да. 1973 шера июль бетта Малагаскаре хиннача цу регионерча тайп-тайпарча организацей шеррача севещане дунен халкъашта юкъерча общественноста теркам тlаззар Индийски океапа милитаризаци ярах боаллача кхерама.

Цу тайпара йола вывод тlалаьтта кlийле яр США бlарг цунна чlоагlгlа тlаэтта хилар, гера къаделга чlоагlгlа сих а деш. Дунен общественноста уж гlулакхаш нийса леладу аьнна хетийтар духьа ЦРУ-с араяьккхай «советски кхерамах» йола тезис. Хьалха, цу учреждене болх беш хиннача У. Ивлэнда «Картий цlенолгаш: Гаргарча Малхбоале США гlулакхаш талхар» яхача книжка тlа дерий ду из миф фабрикаци яь хилара. «Советски Союз Гаргарча Малхбоалерча гlулакхашта юкъе ца яха гlерташ хилара дола тешалаш дукхa доллаше а, — аьнна книжка тlа, — ЦРУ декхар дар доацар дувцар, вешта аьлча, Москва де гlертар мехкдаьттa доаллача моттигаштен Средиземни форда тlарча порташтен тlахьожам оттабар да, яхилга».

Дунен общественноста дезинформаци а еш, къонача шоай лоlамерча пачхьалкхений lалама рузкъашта американски монополеша еш йола претензеш хьаллувцара цунца цхьана сихъь хьайола США Индийски океана районе базаши объекташи, гlайренашта тlакхуаш из хилар о йиш хилийтар США Диего-Гарсия яха атолл ший бе йолла. 1966 шерре а делар Пентагоно Великобританена Маврикагара из кораллови гlайре хьаэца 14 миллион доллар. Маврикийски правительствани цунах из кхетаде атта да, цхьаккха а хlама хацар, тlаккха Лондона дlаелар но из цу тlа технически бувзама пункт мара кхы хlема хургйоацаш условни в отталь. Цхьабакъда, англичаннаша гlайре фактически Пентагона дlаелар, цунах НАТО тlема низ чlоагlбеча Великобритане лоаца дакъа а лаьрхlа.

Тахан Диего-Гарсия яхача атоллах Индийски океана тlара США керттера стратегически авиационни, тlема-форда, ракетно-ядерни база хиннай. «Фордала чугlоргйоаца авианосец», американски йнараланa цунах оалача бесса, шийн беррита тlема низапа цунна гонахьарча пачхьалкхенашта духьала ерзаль я. Картера кхайкаьча в доазув дола ядерни тlом лелабара кlийлен тlа латтача а «вахара хьаштий» стратеге кхерам тlатосс моллагlча цигарча мехка.

Цу районера ший тlема низаш алсам а доахаш. Пентагона дагалаьттар дар трансснациональни корпорацей хьашташ lалашделга. США тихоокеански низий командующийн волча адмирала Р. Лонга, американски конгресс ше къамьл деш, заявлени йир, дунеп экономически деятельноста маятник «кхоалагlча дунен» йоккхий байдалеи наьхсп ресурсаш чулоацача «Гаргарча Малхбоале Азе, Тайжача океана зонагахьа ловжаш латт» аьнна. Тlеххьарча шерашка цу шеррача районерча халкъашта шоай бlаргашца бlаргадайлад шоай lалама рузкъашта деш дола экономически доал США-на карара ца далийта гlерташ. Вашингтон эис арахьара политика чакхйоахаш тlема низех пайда нйбара гаргагlерташ хилар.

«Байракха демонстраци яра» метта Вlашагlкхийттача Штатаща «аьшка бий» дlахьувкх укхаза. Хlанз укх сахьате Персидски залива тlеи Аравийски форда тlеи гулдьал 60 совгlа США, Англе, Франце, Австрале кема. Керттера удари низ ба укхаза борта тlа латташ итташ йола самолеташи вертолеташи йолаш йола авианосцаш а юкъе йолаш йолча 40 кемах латта Пентагона тlема-форда соединенеш а. Оманаца, Египтаца, Сомалеца, Кенеца США яьча цар территоре тlа базаш яхкара хьакъехьарча соглашенеша шераьлй Гаргарчен Юкъерчен Малхбоалехьара кхераме зона, хlаьта кхохкамо индийски хиний еррига акватори чу а лаьцай.

Бокъонца кхетадеш да, цу районера пачхьалкхенаш шоашта уж санна бола лоалахой нийсбаларегlа йоккхий ца ещ а гlулакх шига этта чlоагlгlа шек йолаш а хилар. Кхы а чlоагlагlа шекдаьхад уж мехкаш Вашингтон тlагlертта «сихха дlададарха низаш» оалаш дола интервенционистски бlу кийчбеш хилaро, хlана аьлча нагахьа санна из бlу юкъехувле, Индийски океана йистошкарча дукхагlа долча мехкех керлача конфликтий эпицентраш хилар кхерам ба.

Уж арендагlа дlаэцаш ше тlалаьца декхараш кхоачашделга Англе сов гlожача тайпара толхадарца дувзадена. Маврике пачхьалкхено, Индийски океан зниваш дlа а льха маьршабе гlерташ. Великобританегара дlадийхад Чагос яха архипелаги Диего-Гарсия оала гlайрен юхаялар. 1980 шу декъадуш хиннича ший вlашагlкхетаре африкански единства Организаце хьаллаьцад Маврике дlадоладь гlулакх. Малагасийски Республика премьер-министра Дидье Рацирака тlахьийзаб 1981 шера дукхача визалашa даькъа а лоацаш йола Индийски океане йистерча мехкий кхерамлен проблемана хетаяь конференци чакхъяккхара.

Из тlахьехам хьаллоац Африкерча, Гаргарча Малхбоалерча, Азерча дукхача правительстваша. Деле переговораш хиннача хана Л. И. Брежнева выступлени йир, цу ерригача районa демилитаризаци яра а укхаза дизза дола машара хьалаш оттадара а ноякъостал дергдола конструктивни предложенеш а йоалаеш. Советски Союзо лерхl Персидски заливахи Индийски океанахи цар йистошкарча деррига мехкий вахара хьаштий сфера, хlаьта цо иштта лерхl Индийски океан машара зона я аьнна дlакхайкадарах йола ООН Декларации из кулла сихагlа кхоачашъяра хьинаре гlулакхаш чакхдаха дезаш гульс моцагlе а ха хьатlакхаьча йола цу деша хетаяь конференци гулъярах йола Генеральни Ассамблея решени чакхъяккха шерра гlо де дезаш.

Генеральни Ассамблея XXXV сесси ший пленарни заседане тlайийцар. Индийски океан машара зона я аьнна дlакхайкадара тlадерзадаь дола хьадда гlулакхаш дар дунен халкъашта юкъера машари бхерамлен чlоагlъеча лоаца доккха дакъа хургхилар дlаьккха а белгалдоахаш йола резолюци.

Советски Союз тlагlертта а юха ца йоалаш а къахьегаш я цу даькъе. Хlаьта тахан боалаш болча «советски кхерамах» пайда эца гlертар духьал lаьржадар кlай да ала гlертар санна дола хlама да. Цу гlулакхаца хьаштдолаш йолча ерригача пачхьалкхений, Индийски океана йистерча пачхьалкхений хьинарах тийша да керттердар — цун кхинех лаьттанцарен форда тlа гlолла лелен тlема базаш йоацаш дола кемаш лела маьрша наькъаш дар.

Э. РЯБЦЕВ,
АПН политически обозреватель.

Казанкина Татьяна — 1980 шера дикагlйола спортсменка

Ленинградерча 29 шу даьннача спортсменках кхоана олимпийски чемпионка йолча Казанкина Татьянах «Интернациональ спорткорреспонденц» яхача малхбузенгер массий агентства анкетана жоп луш аьннад, из шера дикагlйола спортсменка я, аьнна. Юкъерча дистанцех ядара йоккха мастер йолча цо тlехьабитаб дукхача бовзаш болча спортсменкел, масала, ГДР-ерча пловчихал Краузал, румынски гимнасткал Команечал, горнолыжницел — Лихтенштейнарча Веннелал, австрийкал Мозер - Преллала, американски конькобежкала Хайденала.

Казанкина я а яьй бера хана яхаш а хиннай Саратовски областерча дукха йоккха йоацача городе Петровске. Цул тlехьагlа Ленинградски университета математически факультет чакхъяьккхай, Малышев Николая студенчески яйгача атлетика секце яда lомалуш заметнаю яхай.

1968 шера дена Татьяна спорте сихха дегlаяха йолалу. 1972 шера — СССР гlолла хьалхале йоаккхача йиьлагlа моттиг яьккхай цо, 1974 шера — Европа чемпионате а йиьлагlа моттиг. 1976 шера 800, 1500 метр ядача олимпийски ши котало яьккхай, хlаьта Монреале ловзараш хилалехьа хьалха 1500 метр едача хала дунен рекорд а яьккхай — 3.56.0. 1980 шера 1500 метр йолча дистанцегlа олимпийски чемпионка хул Казанкинах, цул тlехьагlа ши кlира даьлча Цюрихе кхы а йоккхагlа котало йоаних — 3.52.47!

Леонид ЛЕОНИДОВ.
(АПН).

НАЬХА КУЛЬТУРНИ ХЬАШТАШ КХОАЧАШДЕШ

Парте XXVI съездага йола КПСС ЦК проект наха дlайовзийташ . хьинаре дакъа лоац Советски районни культура отделе вlашагlъеллача агитбригадо. Укх деношка агитбригада яр Орджоникидзе цlерагlча колхоза Шаро-Аргунски бригадера хьайбаш леладераш болча хьоашалгlа ена. Агитбригада доакъошхоша даьхар сакъердаме иллеш, тlахьаьнна халхараш хир. Бригаде дикагlа болча хьайбаш леладерашта Висаев Мухадена, Башаева Маликана хетаяь модни арахийцар.

ВЛКСМ райкома шоллагlча секретара С. Демильханова гулбеннарашта йовзийтар КПСС ЦК проект, жолаш делар хьайбаш леладерий дукхача хаттарашта. Цигара баьлча, юртарча бахархой дехарна, из тайпа концерт а оттадир культбахахоша, проектах лаьца беседа а йир Шаро-Аргуна юртарча культура Цlагlа. Сакъердаме а наха пайда луш а чакхдаьлар уж вlашагlкхетараш.

С. БОРИСОВ.

Письмо кепатеха деца а

Тха юртара бани болх беш а е маца бергба хоаш а яц, аьнна наьхат денадар редакцега Ахтурерча Я. Исраиловайтара. Из письмо Шалински райисполкоме дlададаьй. талар оаха. Цунах лаьца жоп дайтад газетага халкъа депутатий Совета Шалински райисполкома председателя заместителa А. Басханова. Цо ладу «Ахтурера бани де доагlар даь а даьнна, хlанз болх беш я».

КЕРДА СПЕКТАКЛЬ

Укх деношка Нурадилов Ханпаший цlерагlча Нохч-Гlалгlай пачхьалкхен театра гlалгlай труппо болх бу цlа хезача немецки драматурга Шиллера «Кетарлоя безами» яхача трагеди кийчъеш. Кастта из спектакль бlаргагуръя гlалгlай театр дезаршта.

Спектакль нийчъю режиссера, Ленински комсомола республикански преме лауреата, Нохч - Гlалгlай АССР заслуженни артиста Цицкиев Мухьмадa, сценографа Ленинградски художники Шапиро Анатолий.

Керттера ролаш ловзаю: Къулбаседа - Хlирий АССР халкъа артиста, РСФСР Пачхьалкхен преме лауреата Хадзиев Махьмад - Гире, артисташа — Яндиева Тамарас, Боков Ибраьхlама, Боков Руслана, Евлоева Мадинас, Эсмурзиева Любас, Булгучев Хьажбикара, Наурбиев Висаьбена, Гайсанов Султана, кхычар.

Б. АБАДИЕВ.

Парте XXVI съездага йолча КПСС ЦК проекта тlа белгалдаь да lалам лорадеча тоалара гонахьарча lаламa тlахьожам лоаттабара йола приборашi автоматически станцеши дукхагlа яраяхцилга а.

«Атмосфере цlена хилийтара бола тlахьожам» — иу тайпара дешаш тlаладаь йола автомобилаш лел Хабаровска улицашка (сурта тlа). Цу чархаш тlа латтача шоай тайпарча лабораторешка оттальй фе бассейн бlеха хилар е ца хилар, миха лостами сихали, фегара температура, цуя тlуьнал къоастеш йола керда аппаратура. Хабаровски края територe тlа lалама среда бlехъялар lомадаран цуша тlахьожам лоаттабаран дукха ха йоацаш вlашагlъеллача центра технически средствай арсенала чуйоагlаш я дlаюха лела лабораторе.

ТАСС фотохроника.

Спорта хоамаш

КХОАЛАГlЧА ТУРЕ — КОТАЛО

Волейболах йолча мехка чемпионата шоллагlча этапа кхоалагlча тура ловзараш хиннад город Шевченко.

Цу туре вай «Автомобилист» яр Петропавловск-Камчаткерча «Спартакаца» къовсаенна. Из вlашагlкхетар чакхдаьлар счет 3:2 йолаш — вай волейболисташ котбоалаш.

Иштта счеташ а йолаш чакхдаьлар вож ловзараш: «Каспий» (Шевченко) — «Куроаппаратура» (Вильнюс) — 3:1, «Динамо» (Ленинград) — «Калев» (Таллин) — 3:0, СКА (Одинцово) — «Мотор» (Минск) — 3:1.

ЧЕМПИОНА ЦlИ

Къулбехьарча Росcе котало яккхара лхьаш хилар дешархоех болча къонача штангисташта юкъе город Невинномысске. Бlаь килограмм дозал долча штангисташта юкъе чемпиона цlи вай мехкахочунга Петров Александрга кхаьчар. Ибрагимов Махьмуда (75 кг) ялхлагlа моттиг яьккхар. Из а дика вьтув ба, цо вай штангиста бокъо ду финале дакъа лаца.

ЯХЬЕ БАЬННАБ ЮРТАРА БОРЕЦАШ

Армянски ССР-ерча Арлык яхача городе шиллий лоlамагlа кlаттохаргагlа латара мехка яхьаш дlахьош яр СССР юрта кагирхой. Цига дакъа лоацаш вар «Урожай» яхача ДСО Нохч-Гlалгlай республикански Совета 7 викал. Укхаза чемпиона цlи льнкхар Абубакаров Руслана (56 кг). Из дозал долча Батаев Вахас пхелагlа моттиг яьккхай. Дакаев Нажмуддин (60 кг) кхоалагlча моттиге нийсвелар. Пиьлагlен ялхлагlен моттигаш яьхай 65 килограмм дозал долча Муртазалиев Сейт-Хьусенен Хамцуев Амуруддиней.

Цу массане а бокъо яьккхай финале дакъа лаца, цул совгlа, укх яхье котало яьккхача РСФСР сборни командана зачетни очкош яьхай вай борецаша.

КООПЕРАТОРИЙ ФЕРМАШ

Пятилетка укх тlеххьарча массехк шера республикерча кооператорашa дикка гlо даьд хьайбаш, жа, хьакхарч леладаю фермаш хьалъеча. Хlанз республике йолаш я уж тайпа 15 ферма. Цига кхоабаш а леладеш а да 3200 бежан, жа, хьакхарч.

Жа леладу фермаш хьалийллай Магlалбика, Советски, Ведана районашка. Хьакхарч кхоаба фермаш я Шелковской, Наурски районашка, Ассиновски станице, город Аргуне. Доахан леладу фермаш я Урус-Мартана, Шаьла, Грозненски районашка.

С. ВОРОНИН.

Редактор **Т. А. ТЕБОЕВ.**

ТЕЛЕВИДЕНИ

15 ЯНВАРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — lуьйранера гимнастика.
9.05 — «Мичад вуй, журнал»!».
9.35 — «Принца Флоризела приключенеш». Художественни фильм. 3 сери.
10.40 — СССР халкъа артисткай Богачева Иринай концерт.
11.20; 14.30 — Кердаьраш.
14.50 — «Эрсий арс. Зlамагlйола весна». Телевизионни документальни фильм.
15.45 — «Шахматни школа».
16.15 — «Хьане тхоца, хьайна оаха санна, хьане тхоа дикагlа» ГДР-ера передача.
17.15 — СССР-ан Монгольски Халкъа Республиканен юкъера вlашагlо гlо дареи, доттагlлени, кхьанa бола бареи договора кулгаш яздина денга. «Монголе гlолла». Кинопрограмма. Монгольски Халкъа Республика наьсе халхарен пачхьалкхен ансамбла концерт.
18.05 — Миллионий ленински университет. «Социалистически экономика управлени». Мехка дегlаллара керттера дастаний проект [illegible].
18.35 — Мультфильм.
18.45 — «Тахан дунен тlа».
19.00 — КПСС XXVI съезда иназделениш. Азербайджански ССР телевидени программа. Азербайджана КП ЦК хьалхарча секретара Г. А. Алиева къамаьл. «Кердача толамашка». Документальни фильм. Искусства мастерий, художественни коллективий концерт.
21.00 — «Ха».
21.35 — Останкино концертин студе издарзочунца А. Софроновца вlашагlкхетар.
22.20 — «Тахан дунен тlа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачай программа.
8.05 — «Наьна школа».
8.35; 9.35 — Музыка. 4 класс.
9.05 — В. Маяковский. «Владимир Ильич Ленин» яха поэма.
10.05 — Къамаьл да ислани меттал.
10.35; 11.35 — Физика. 8 класс.
11.05 — А. Серафимович «Железный поток».
12.05 — Студенташта-заочникашта. Физика. 1 курс.
13.20 — lилман коммунизм.
14.05 — Подготовительни отделеней ладуагlархошта. Математика.
14.35 — «Пхийтта шу даьнна нанена». Субботинцара художественни фильм.
18.00 — «Нохч-Гlалгlайчу гlолла».
18.20 — «Горгали» (нохчий меттала.)
18.50 — КПСС XXVI съезд никьдоахаш. Товарни лиха лаьца кхайтара лоттабу къовсам.
19.30 — «Яздархой пятилетка» (гlалгlай меттала).
20.00 — «Бийса дикьъал хийла шун, бераш!».
20.15 — «Дунен халкъашта юкъерча машах лаьца беседа и «Правда» газета политически обозревателя Ю. А. Жукова.
21.00 — РСФСР заслуженни артиста А. Слободинкина концерт.
21.40 — «Марший хеса», Художественни фильм.

16 ЯНВАРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — lуьйранера гимнастика.
9.05 — «Хьане тхоца, хьайна оаха санна, хьане тхоа дикагlа» ГДР-ера передача.
10.05 — «Киноникъбера клуб».
11.05 — «Са кьонал». Фильм-концерт.
14.30 — Кердаьраш.
14.50 — Сибарегlен Гlанарча Малхбоалей гlолла. Кинопрограмма.
15.45 — «Хьа ленински библиотека».
16.15 — Баскетболах йола европейски чемпионий кубок. Майлах. «Реал» (Мадрид) — ЦСКА. Испанера передача.
16.55 — «Дукха оза стихаш».
17.25 — «Хьехамча». Телевизионни журнал.
17.55 — Фаьлг болча хьешалгlа. «Щелкунчик». Мультфильм.
18.45 — «Тахан дунен тlа».
19.00 — КПСС XXVI съездага доллаш. Сийдолча ашшка оагlонаш. «Кердача денналашца». 7-гlа фильм.
20.00 — Дlалоах камерни оркестра.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Андроникова ваша». Телевизионни фильма премьера.
22.35 — «Тахан дунен тlа».
22.50 — Илли оаш СССР халкъа артиста А. Соловьяненкос.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачай программа.
8.05 — «Эрсий къамаьл».
8.35; 9.35 — Ашараш. 5 класс. Глинка кхоллам.
9.05; 11.05 — ПТУ дешархошта. Обществоведени.
10.05 — Английски метт.
10.35; 11.35 — Музыка. 8 класс. П. Чайковский. «Шера ханнаш».
12.05 — Студенташта-заочникашта. Лектара математика. 1 курс.
13.20 — Марксистско - ленински этика — моршая lилман теори.
14.05 — Подготовительни отделеней ладуагlархошта. Физика.
14.35 — «Орлова поэзи».
15.05 — «Седкъий дагардер». Телевизионни журнал.
17.00 — «Шоана дайн вовзийта» (нохчий меттала).
17.20 — «Нохч-Гlалгlайчу гlолла».
17.40 — «Техникана ремонт дикачох даккхалла». «Победа» колхоза механизаторий болчи.
18.20 — Киножурнал.
18.30 — «Съездагара съездага». Сунженский район.
Спортивни программа:
19.00 — Хоккеях йола СССР чемпионат. СК «Салават Юлаев» — ЦСКА. 2—3 периодаш. Уфера передача. Перерыве — «Бийса дикьъал хийла шун, бераш!».
20.20 — Хоккеях йола СССР чемпионат. «Динамо» (Москва). — СКА (Ленинград). 3 период.
21.00 — Радуга. Концерт.
21.40 — «Дик вlиран ди». Телевизионни художественни фильм. 1—2 сереш.

РАДИО

15 ЯНВАРЬ

7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.23 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.26 — Илли оал Мецаев Мустафас (гlалгlай меттала).
11.15 — «Советаши вахар» яха радиожурнал (эрсий меттала).
11.35 — Г. Сальников «Кавказски рапсоди» (эрсий меттала).
11.55 — Старте и 11-гlа пятилетка. «Кердача толамашка» яха беседа (нохчий меттала).
16.01 — «Литературни Нохч-Гlалгlайче» (гlалгlай меттала).
16.20 — Музыка (нохчий меттала).
16.30 — «Къахьегама оасарле легlайоллаер хlирйне патриотически декхар». Беседа (эрсий меттала).
16.45 — Юкъаш я парте XXVI съездага йола КПСС ЦК проект (гlалгlай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гlалгlай меттала).
18.40 — «Атеист» яха радиожурнал (нохчий меттала).

16 ЯНВАРЬ
РАДИО ДИ.
СЪЕЗДА ХЬАЛХАРЧА ВАХТЕ — ВЕДЕНСКИЙ РАЙОН

6.40 — «Са меданоя дела хоаш». Микрофона хьалхашка ва «Заря», Ш. Арсанукаев (нохчий меттала).
6.55 — Ашараш.
7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — «Шоана, социалистически яхье котало яьккхараш». Концерт (эрсий меттала).
9.15 — Съездаца съездага. «Дог гlоза кхуйнамаш». Передаче дакъа лоацаш ва КПСС Веденски райкома хьалхара секретарь Г. Махаури (эрсий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.16 — «Яхь лелаяр — хьйяха хилар да» (нохчий меттала).
17.31 — «Шоана, социалистически яхье хьалха латтараш» — яха концерт дlахоадахьар (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гlалгlай меттала).
18.40 — «Юкъаш я парте XXVI съездага йола КПСС ЦК-а проект (эрсий меттала).

Хоттамаш

Тахан республике гlоллен Грознен хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоапаш, lуйрийна цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш хилен фегара температура республике 0—5, Грозне 2—4 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 9-24-06; редактора заместителя — 9-24-03; бехктоххама секретара — 9-24-00; отделий: партийни вахара — 9-24-04; промышленностен транспортен — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; кисьмой — 9-24-07; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерси, шоаттен деношка.

СФ 00010. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 211.